Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 218 (17941) | 1988 оной сентябриин 21, среда | Сэн 3 мүн.

...РШЭТЭ ХЭРЭГҮҮДЭЙ, БОДОТО АЖАЛАЙ ҮЕ САГ

...С. ГОРБАЧЕВОЙ *Красноярска хизаарай ажалшадай түлөөлэгшэдтэй болоһон уулзалга дээрэ хэлэһэн үгэ*

Сибирь үнгэтэ, үнэ сэнтэй, хоморой шухаг металлнуудай нөөсэнүүдээр баян, энэнь манай национальна баялигай нилээд ехэ хубинь болоно гээшэ. Тодорхойлон хэлэхэдэ, Сибирь болон Алас-Дурнын үгэдэг юумэгүйгөөр оромнай ажаһуужа шадахагүй байна.

Сибириин болон Алас-Дурнын эндэ ажаһуудаг, ажалладаг хүнүүдтэ тэдэнэй асари ехэ, шэн габьяата ажалайнь түлөө гүнзэгы баяр баясхалангай үгэнүүдые хэлэхэ ёһотойбди. Гэхэтэй хамта эдэ хизаар нютагуудай хүгжэлтэдэ бүхы оромнай эдэбхитэйгээр хабаадаха зэргэтэй, тэдэнэр энэ хабаадалга, туһаламжа хүлеэнэ гэжэ хэлэхэдэ зүбтэй. Бодото дээрэ тиимэшье байна гээшэ.

Теэд мүнөөдэрэй байдал болон илангаяа бүхы ороной хүгжэлтын ерээдүй тухай бодомжолходоо, бидэ эдэ нютагуудай ажабайдалые — тэдэнэй түйлалтануудые ба арга боломжонуудые, эндэ суглараһан, олон тоото шиидхэгдэхээр болоһон нютагай болон холын хараата шухала асуудалнуудые, эндүүрһэн ушарнуудые, алдуунуудыешье — бүрин дүүрэнээр хараха ёһотойбди. Шухала эдэ асуудалнуудые бидэ мэдэхэ, шүүмжэлхыгээр бодомжолжо үзэхэ, ерээдүй сагта шухала хэрэгтэй тобшололнуудые хэхэ зэргэтэйбди. Иимэ бэлиг шадабари бидэндэ заатагүй хэрэгтэй. Илангаяа мүнөө, хүгжэлтын үргэн ехэ, холын хараата түсэбүүдые табижа байхан үедэмнай.

Имагтал эдэ шухала асуудалнууд эдэ үдэрнүүдтэ болоһон уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүдэй гол зүйлынь болоо. Харин юрэнхы дээрэнь хэлэхэдэ, Красноярска хизаарай ажалша коллективүүдтэ бодото дээрэ хубилган шэнэдхэлгэ хэр ябажа байна гээшэб гэһэн хөөрэлдөөн болоо. Хүдэлмэришэдэй цехүүд соо, эрдэмтэдэй эмхи зургаануудта, тарялан дээрэ, хото, хүдөө нютагуудай үйлсэнүүдтэ болоһон олон тоото эдэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ би КПСС-эй ЦК болон правительствые һонирхуулдаг олон тоото асуудалнуудые элирүүлхые хүсөөб гэжэ хэлэхэ байнаб. Гэхэтэй хамта краснояркайхидшье намда олон юумэ хэлэхэ, хубилган шэнэдхэлгын ябаса тухай бодомжо, сэгнэлтэнүүдээ ЦК-да дуулгаха хүсэлэнтэй байгаа гэжэ би мэдэрээб.

Энээнтэй дашарамдуулан, юун гэжэ хэлэлтэйб? Манай орондо, мүн социализмда бүхы дээрэнь хубилган шэнэдхэлгэ ямар удха шанартайб гэжэ хүн зон гүнзэгыгөөр ойлгодог болоожо байна. Тэдээндэ, тобшолон хэлэхэдэ, ажалша коллектив бүхэнэй, хүн бүхэнэй шэнэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ёһотоор оролсоогүй һаань, хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлэгдэхэгүй гэжэ тэдэнэй олонхидонь эли тодо. Мүнөөдэр уулзалтымнай эхиндэ нүхэдэй хэлэһэн үгэнүүд дотор энэ бодомжын эли тодоор соностожо байһандань би сэдьхэлээ ханабаб. Хөөрэлдөөнүүдэй үедэ түбэй органуудай, илангаяа министерствэнүүд болон албан зургаануудай, мүн баһа нютагай партийна, совет, ажахын органуудай, хүтэлбэрилхы кадрнуудай ажал ябуулга тухай үсөөн бэшэ шүүмжэлхы ажаглалтанууды дуулааб. Мини һанахада, бүхы юумэн үнэн зүрхэнһөө, залан сэхээр, үйлэ хэрэг түргэн һайжаруулха гэһэн халуун хүсэлэнтэйгөөр, этигэл найдалтайгаар хэлэгдээ. Юрэнхы дээрээ, уулзалгануудай шэнжээр би сэдьхэлээ ханааб. тэдэ үнэн сэхэ, этигэмээр байгаа. Намтай уулзаһан хүнүүд сүлөөгүй байгаа, намдашье саг бага байгаа. Ушар тиимэһээ хүн зон түйлаһан тухайгаа ехэ хэлээгүй. Эдэ бүгэдэ — манай, харин шиидхэгдээгүй асуудалнуудта анхаралаа хандуулха шухала гээд тэдэ хэлээ. Би энээниие ёһотоорнь сэгнэнэб.

Юрэнхыгөөр хэлэхэдэ, краснояркайхид хубилган шэнэдхэлгые угтан абаа гэжэ бодотоор, эли тодоор мэдэрээб. Зүб тобшолол хэнэ гүб? [Абяан: зүб даа].

Хубилган шэнэдхэлгэ эндэ, Красноярска хизаарай үргэн ехэ дайда дээрэ, харгы зам гаргажа байна. Тэрэ алхам алхамаар урагшаа дабшажа, ажалша коллективүүдэй, гэр бүлэнүүдэй, городуудай, хүдөө нютагуудай, районуудай — ажабайдалда шэлжэн орожо байна. Энэ — эгээ гол шухаланъ гээшэл, нүхэдүүд!

Гэбэшье хубилган шэнэдхэлгын ябасаар краснояркайхидай һанагаа зобонги байһаниинь мүн баһа тон шухала байна, бүхы юумэн һайнаар хэгдэнэгүй. Баталан абтаһан шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ хэрэгтэй гэжэ эндэ таанад зүб хэлэнэт. Энээн тухай оло дахин, хурсаар шье хэлэгдэһэн байха. Теэд эрилтэ шангадхаха тухай бултадаа хэлэхэ шухала гэжэ тоолоно. Харюусалга зарим ушарта һуладаа гээшэ хаш. Энэмнай бүгэдэндэ хабаатай — гансашье хүтэлбэрилхы кадрнуудта бэшэ, ажалша коллективүүдтэшье хабаатай. Журам ба гурим бэхижүүлхэ шухала гээдшье хэлэгдээ.

Нүхэд, энээн тухай би хэлээ һэм, үшөө дахин дабтаха хүсэлэнтэйб. Эмхидхэлгүй, харюусалтагүй, гуримгүй хубилган шэнэдхэлгэ урагшаа ябахагүй. Ажабайдалай бүхы таланудта хабаатай байһан хадаа, тэдээндэ гүнзэгы хубилалтанууд хэрэгтэй гэжэ мэдэрһэн хадаа, имагтал харюусалга ба журам бэхижүүлһэн ушарта хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлэгдэхэ байна. Тиихэдээ иимэ хубилалтанууд тон хэрэгтэй, бэе бэедээ эрилтэнүүдээ шангадхаха шухала гэжэ мэдэрхэ шухала.

Юун эндэ эли тодо харагданаб? Партиин краевой комитедэй бюрогой, арадай депутадуудай краевой Соведэй гүйсэдкомой гэшүүдтэй мүнөөдэр хөөрэлдэхэдөө, энээндэ этигэбэб. Юрэнхыдөө ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэдэ сагшье, шэнэ нөөсэнүүдшье, ехэ хүсэл оролдолгошье хэрэгтэй гэжэ хүн зон ойлгоно. Томо асуудалнуудаар шэнэ шатанудта гарахын тула һайнаар өөрыгөө эмхидхэхэ, хүсэеэ арьбадхаха хэрэгтэй болоно. Энээниие хүн зон ойлгоно, энэнь сибириинхидэй нэрэ турын хэрэг мүн лэ. Тиихэтэйгээ хамта тэдэнэр хөөрэлдөөнүүдэй үедэ үни саг соо шиидхэгдэхэ томо асуудалнуудые амяарнь табиха, хубилган шэнэдхэлгын эхин шатадашье шиидхэгдэхэ асуудалнуудые илгаан тодорхойлно.

Үнэхөөрөөшье, түлишэер хангахада, гэрэй дуһаалжа байһые болюулхада, бүхэли микрорайоной гэрнүүдэй дээдэхи дабхарнуудта уһанай хүрэдэгүй байхада, үйлсэнүүдэй харанхы байхада, городой транспортын хүдэлмэридэ таһалдалнуудай дайралдахада тэдэниие усадхахын тула олон жэлнүүд хэрэгтэй ааб? Энээн тухай хүнүүд хэлэнэ ха юм. Тэдэниие бүгэдэһөө ехээр юун голхоруулнаб? Эдэ асуудалнуудай шиидхэгдээгүй байһаниинь ажахын, совет кадрнуудай ажал ябуулгатай холбоотой. Партийна анхарал, партийна хиналта дуталдана гээшэ ха юм даа.

Мүнөө партиин краевой комитет Соведүүдтэ, ажахын органуудта үндэр эрилтэнүүдые табина, бүхы шэглэлнүүдээр тодорхой ажал хүдэлмэриин түлөө асуулта хэнэ, хүн зоной һанаа зобоодог гол шухала асуудалнуудые саг үргэлжын анхаралда табина. Энэ зүб, би иимэ хэрэг дэмжэхэ байнаб. Мүнөө хэн ямар сэнтэйб, юу хэжэ шадахаб гэжэ онсо эли тодоор харагдана гээд һананаб. Хүн бүхэн ямар гээшэб, ажал хэрэгтээ ямараар ханданаб гэжэ ажахын тоосоон эли тодоор харуулна. Алибаа тушаалтадай хэниинь хэн гээшэб гэжэ хубилган шэнэдхэлгэ эгээн эхинһээ харуулаа. Тэдэнэй заримаиинь гурба, дүрбэ, табан ба арбан жэлэй саадахидал адляар хүдэлнэ. Теэд энээнһээ ямар үрэ гараха даа.

Зүгөөр тиимэ кадрнууд өөрынгөө хандаса хубилгаагүй һаа, тушаалнуудтаа удаан байхагүй гэжэ һананаб. Энээниие би хүн зоной сэдьхэлэй байдалаар мэдэрнэб, энэ партийна организацинуудта тоосоон ба һунгалтын болоходо харагдана, Соведүүдые бүридхэхэдэ, депутадуудтай уулзалганудай болоходо харагдаха, ушар тиимэһээ эдэ бүгэдэһөө зүб тобшололнуудые хэхэ шухала байна.

Юун тухай хэлэхэеэ һанаа һэнбиб гэхэдэ: бэрхэшээлнүүдһээ тунхарижа болохогүй. Юуншье хубилнагүй, хэрэг урагшаа ябанагүй гэһэн үгэ зугаа зарим нэгэ газарта соностоно.

Теэд хубилган шэнэдхэлгэ гээшэмнай, нүхэдүүд — тон шухала, гүнзэгы хэрэг мүн. Тэрэмнай бүхы орондо, ажабайдалай бүхы таланудта хабаатай. Энэмнай манай обществын бүхы ажабайдалые шэнэдхэн хубилгаха талаар үндэһэн ехэ хүдэлмэри гээшэл. Тиимэ һэн туладань бидэ бэеэ мэхэлхэ эрхэгүйбди. Энээниие хубилган шэнэдхэлгые эхилжэ байхадаашье ойлгодог һэмди. Дүтые эхилнүүд эгээл орёо, хүндэ хүшэр байха гэжэ мүнөөшье ойлгонобди.

Ажабайдалай ... байна. Ушар тиимэһээ бэрхэшээлнүүд олошорно, шиидхэхэ асуудалнууд олон гэжэ хүн зоной сэдьхэлээ зобонгёор хэлэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгэ урагшаа дабшажа эхилбэ гэһэн тобшолол хэдэгби. Тэрэ шэнэ асуудалнуудые табина, тэдэниие шиидхэхэ хэрэгтэй. Хүтэлбэрилхы кадрнуудай ажал ябуулгада, партида өөртэньшье, Соведүүдтэ, ажалша коллективүүдтэ хубилган шэнэдхэлгын бэлэн бэшээр ябажа байһые, манай бүхы обществодо олондо мэдээсэлгын болон демократиин хэшээлнүүдэй, ажахын хэрэгүүдтэ шэнэ гуримуудай ямараар нэбтэрүүлэгдэжэ байһые бидэ харанабди. Үндэһэн шухала экономическа реформын ёһо гуримаар манай ороной экономикые хубилган шэнэдхэхэ тума заншалта болоһон хуушан үзэл бодолнуудай һунэжэ байһые бидэ харанабди.

Бидэ егүүехэ һургуули гаража байнабди — шэнэ ёһо гуримаар ажаһуужа ажаллажа, харилсаануудаа шэнээр байгуулжа һуранабди. Бидэ заатагүй тэсэжэ, хубилган шэнэдхэлгын мүнөө үе сагай үлүү ехэ даалгабари дарамтые дийлэжэ гараха ёһотойбди. Энэ хадаа кадрнуудташье, ажалша коллективүүдтэшье хабаатай.

Энээн тухай би юундэ хэлэжэбиб гэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгэдэ аюулай тохёолдожо байһан тухай абяан харюусалгатай энэ үедэ соностодог болоо. Мүнөө үе сагай гол шухала асуудалнуудай орёо байһыень ойлгонгүй, тэдэниие нэгэ далайсаар шиидхэхые зарим нэгэн уряална. Энэ ушарта юу хэлэжэ болохоб? Эдэ бүгэдэ ёһотой политикаһаа, бодото байдалһаа үгаа холо, бодото хэрэгтэ аюултай байна бшуу. Иимэ һанамжануудай тала баригшадай ямаршье шалтагаануудые баримталаа һаа, тэдэнэй хараа бодолнууд хүлеэн абтаха аргагүй, эрид буруушаагдаха ёһотой. Политическэ үйлэ хэрэгүүдэй эдэбхижэлгэ, общественые демократическа шэнжэтэй болгоһо, экономикые һэльбэн шэнэдхэлгэ, коопераци, ухаан бодолой, жалг заршамай талаар ажабайдалые элүүржүүлгэ, манай түүхые шэнээр бодомжолго зарим хүнүүдые айлгана, эдэ бүгэдэ социализмда аюул тохёолдуулна гэдэг хүнүүдэй үзэл бодол мүн лэ эрид шиидэнгеэр зайсуулагдаха, буруушаагдаха ёһотой.

Энэ хоёр заха талын үзэл бодол баримталдаг хүнүүдые юун нэгэдүүлнэб гэхэдэ, тэрэнэй алиниинь шье хүнүүдэй ухаа балартуулна, хубилган шэнэдхэлгын удха шанар, үүргэ тушаа арад зоной ухаан сэдьхэлдэ һэжэг түрүүлнэ. Эрдэмэй ёһоор харахада, үлүүсэ гараһан үзэл бодол хододоо алдуутай, харин политическэ талаһаа иимэ хараа бодол харюусалгагүй юм. Бидэ шэлэн олоһон харгы замһаа хазагайрхагүйбди. Таанад, сибириинхид, өөрынгөө бата найдамтай хараа шэглэлээр намда этигэл найдал нэмээгээт. Харгы замаа бидэ шэлэжэ олообди, тэрэл замаараа бата бэхи, этигэл найдалтай урагшаа дабшаха зэргэтэйбди. Эндэ ямаршье халба һүрэлгэ, һэжэг, тээлмэрэлгэ байха ёһогүй. Политикада хэһэн алдуу манай орондо, арад зондо ямар үнэ сэнтэй байдаг бэ гэжэ бидэ мэдэнэбди.

Юун тухай эгээл эрид шиидэнгеэр мүнөө хэлэхэб гэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгын бүхы шэглэлнүүдээр бодото ажал хүдэлмэриие яажа үндэһөөрнь һайжаруулхаб гэһэн асуудал болоно. Тиихэдээ, хубилган шэнэдхэлгын холын хараата зорилгонуудые хараалхадаа, богонихон болзор соо бүхы арга боломжотой юумэ хэжэ, арад зоной ажабайдалай эгээн шиидхэхы һалбаринуудта шахардуу байдал үнгэдхэхын тула бүхы юумэ хэхэ хэрэгтэй.

Нэн түрүүн шиидхэгдэхэ гол шухала асуудалнуудай дунда эдеэ хоолой, гэр байрын бэлон үргэн хэрэглэлэй эд бараагаар, элдэб янзын туһаламжаар хангалгын асуудалнууд табигдаһан гэжэ таанад мэдэнэт. Эдэ үдэрнүүдтэ таанадтай хөөрэлдэхэдөө, бидэ энэ асуудалнуудые зүбөөр табиһан байгаабди гэжэ этигэбэб, юундэб гэхэдэ, танайшье эндэ тэдэ асуудалнууд хурсаар табигдана. Тэдээнтэй зэргэлээд — бэеын эрүүлые хамгаалга, эрдэм һуралсал байна. Байгаали хамгаалгын асуудал улам хурса болоно.

Эдэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ гол анхаралаа хандуулха гэһэн эрилтэ ЦК түбэй болон нютагай органуудай үмэнэ табиһан байгаа. Эндэ ямар юумэн хараалагданаб? Түбэй арга боломжонуудһаа, предприятинуудай мүнгэнһөө, мүн кооперативно-хубиин барилга үргэдхэжэ, гэр байра барилгые үргэдхэхэ арга боломжонууд олдоһон байна. Энэнь гэр байра барилгын эршэдэ эли тодоор харагдана. Хоёр жэл хадай туршада 300 миллион дүрбэлжэн метр гэр байра ашаглалгада үгтөө. Теэд түйлагдаһан хэмжээн бидэнэй 2000-дахи он хүрэтэр түйлаха зорилгодо үшөө харюусанагүй. Асари ехэ хүшэр зорилго мүн. Эндэ обществын бүхы шадал элсүүлхэ шухала, юундэб гэхэдэ, энэ хадаа бүлэ, хүн бүхэнэй ажабайдалда хабаатай ха юм. Тиимэ арга боломжонууд бии гээшэ. Энээниие зарим область, республикануудай дүй дүршэл харуулна.

Арад зоной хэрэглэлэй эд бараагаар хүшэр хүндэ байдалда ороод байгаабди — нэгэ талаараа дотоодын дэлгүүрые олон зүйлэй эд бараагаар хангалгаар, нүгөө талзараа эдэй зүйлнүүдэй шанараар.

Мүнөө бидэ ганса хүнгэн промышленностиин бэшэ, харин бүхы һалбаринуудай предприятинууд дээрэ эд бараа үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ гэһэн шэглэл хараалаабди. Энэ талаар республикануудта, хизаарнуудта болон областьнуудта өөһэдтэнь ехэ юумэ хэхэ шухала. Экономическа реформо энээндэ үргэн арга боломжонуудые нээжэ үгөө. Хэншье хажуу тээ үлөөд, бэшэн тээшээ заажа байха ёһогүй. Энэ хэрэгтэ бултадаа хубитаяа оруулха зэргэтэй.

Найман һарын туршада арад зоной үргэн хэрэглэлэй эд бараан нёдондо жэлэйхидэ орходоо 13 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 6,3 процент ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ гээд тэмдэглэхэ хүсэлэнтэйб. Түлбэритэй туһаламжын хэмжээн 5,1 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 14 процентээр ехэ болоо. Гэбэшье хүнгэн промышленностиин олонхи зүйлнүүд, мүн баһа үни удаан болзорто ашаглагдадаг эд бараан ехээр дуталдаһаар зандаа.

Үшөө тиихэдэ. Олонхи предприятинууд, ажахын тоосоной эрхэнүүдые ашаглаһан шэнги болоод, миин үнэтэй эд бараа гаргажа, өөрынгөө мүнгэ һангай хэрэгые һайжаруулхые һэдэнэ, харин тиихэдэ хүнгэн үнэ сэнтэй эд бараа үргэнөөр гаргаха талаар юумэн хэгдэнэгүй, зүгөөр зариман обществодо зүрюу замда гараа — олоной эридэг хүнгэн үнэ сэнтэй эд бараа багаар үйлэдбэридэг болоо. Энэ үзэгдэлые ЦК-да болон правительстводо зарим бүлэгүүдэй өөрынгөө хара ами хараһан ябадал гэжэ сэгнэнэ. Иимэ юумэн социалис обществодо байха ёһогүй. Бултадаа тиимэ харгы замдаа гараба гэлэйбди. Харин бидэ, эд хэрэглэгшэд, энэ бүлэг бүлэгөөрөө хара амяа хараһан ушарнуудтай магазинууд соо ушарха байна ха юмбибди. Теэд мүнөө тэхэришэгүйгөөр һалаха гэжэ оролдожо байһан байдалдаа бусаха болонобди.

Теэд би энээн тухай миин лэ хэлээд үнгэрхэ гээгүй һэм, энэ хэрэгые хойшолуулангүй тодоруулаад, гуримтай болгохыень бүхы предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые, ажалша коллективүүдэй соведүүдые уряалха хүсэлэнтэйб. Харин түбэй талаһаа таарамжатай экономическа хэмжээнүүдые зохёожо, зарим тэды, хубилалта оруулха хэрэг гарана хэш гэһэн тобшолол хэхээр байна.

Бодото эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые анхаралдаа абажа, СССР-эй правительство түсэбтэ табан жэлэй үлэһэн хоёр жэлэй туршада арадай хэрэглэлэй эд бараа 24 миллиард түхэригтэ нэмэжэ үйлэдбэрилхэ арга боломжонуудые олоһон байна. Теэд энээниие бэелүүлхын тула нилээд ехэ оролдолго гаргаха хэрэгтэй.

Мүнөө шиидхэгдэжэ байгаа асуудалнуудай эгээн хурсань, нүхэдүүд эдеэ хоолоор хангалга мүн болоно. Асуудалай түүхые мүнөө дайрахагүйб, тэрэнэй үндэһэниинь холо орошонхой. Нэгэл юумэн тухай хэлэхэб. Аграрна политика, тэрэнэй үндэһэ һуурине В. И. Ленин зохёоһон юм, хото хүдөө хоёрой, промышленность хүдөө ажахы хоёрой хоорондохи адли хэмжээнэй андалдаа хүгжөөхэ хараа шугам олон арбаад жэлэй туршада үнэн сэхэ бэшээр бэелүүлэгдэдэг, зарим үедэ бүдүүлигээр хазагайруулагдадаг байгаа. Энэнь аграрна секторта өөртэнь, ороной бүхы экономикодо хүндэ хойшолонтой байһан. Энэ асари ехэ хэрэгтэ алдуунууд мүнөөшье болотор заһагдаагүй байһаар. Энээн тухай эндэ нүхэд хэлэнэ һэн. Красноярск ерэһээр хоёрдохи үдэртөө СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Красноярска филиалда болоһон уулзалга дээрэ би совхозой директор нүхэр Вепревэй үгэ хэлэхые шагнаа һэм. Мүн энээн тухай «Дружба» колхозой түрүүлэгшэ Г. В. Батртдинов хөөрэхэдөө, хизаарай аграрна секторэй ехэл үйдхартай байдал зураглан харуулаа.

Үнэниие хэлэхэдэ, ЦК-гай 1982 оной майн Пленумэй һүүлээр зарим юумэ заһаха арга олдоо һэн. Хүдөө ажахын продукци удаа дараалан ехээр үйлэдбэрилэгдэжэ эхилээ, теэд энэмнай ажабайдалай табиһан эрилтэдэ таарама түргэнөөр хэгдээгүй. Энээнһээ үрид табан жэлэй туршада урагшаа дабшалта бодото дээрээ үгы байгаа, харин 1975 ондо болоһон ган гасуурай урдахи байдалые һэргээн бодхоожо байха ушартай болоо һэмди, теэд иимэ дабшалта бидэниие хангаха аргагүй һэн. Һүүлэй табан жэлэй туршада ороохо таряа бүхы дээрэнь суглуулга 1982 ондо 178 миллион тонно байһан һаа, 1987 ондо 211 миллион тонно болоо. Зүгөөр мүнөө жэлдэ энэ хэмжээндэ хүрэхэгүй хабди, юундэб гэхэдэ, Украинада, Хойто Кавказда, Россиин түбтэ һайн тарянай ургабашье, ехэ ехэ хизаар нютагуудта — Сибирьтэ, Казахстанда, Волга шадар — ороохо таряан багаар абтахань. Мяха үйлэдбэрилгэ энэ саг соо 15,4 миллионһоо 18,9 миллион тоннодо хүрөө, һүн — 91 миллион тонно байһан һаа, 104 миллион тонно болоо, үндэгэн 72 миллиардһаа 82,7 миллиард хүрэтэр олошороо. Саахарай свекло жэл бүри суглуулгын хэмжээн 10 процент, овощ — 6 процент, хартаабха 3 процент ехэ болоо. Эдэ бүгэдэ майн Пленумэй һүүлээр болоо. Пленум бидэнэй сэдьхэл ханаагаагүйшье һаа, тэрэ колхоз совхозуудта хандаһан байжа, тэрээндэ хүдөөгэй ажалшад тодорхой харюу үгэһэн байгаа.

Теэд энэ ушар эдеэ хоолоор хангаха талаар шахардуу байдалые шиидхэхэ гү? Үгы, шиидхэгүй. Ажабайдал өөрөө, нүхэд, хүдөөдэхи экономическа харилсаануудые үндэһөөрнь хубилган шэнэдхэхэ эрилтэ бидэнэй үмэнэ табяа.

Газар ба үйлэдбэриин бусад нөөсэнүүдые хэрэглэлгэдэ хүнүүдэй хандалгые эрид хубилгаха гээшэ гол шухала. Подрядай элдэб түхэл янзануудай, илангаяа арендын үндэһэ һуури дээрэ эдэ бүгэдэ түргөөр ба һайнаар түйлагдана гэжэ бидэ этигээбди. Тэдэниие үргэнөөр нэбтэрүүлхэ гээшэ гол зорилго мүн, хаа хаанагүй тэрэниие шиидхэхэ хэрэгтэй. Энээнэй тулада эрхэ нүхэсэлнүүд байгуулагданхай. Хуулиин ба экономическа эрхэ нүхэсэлнүүдые хараада абанаб. Мүнөө манай кадрнууд һаал бүхы юумэн дулдыдана.

Һүүлэй үедэ яһала оло дахин шангаар табигдадаг үшөө нэгэ асуудал тухай энэ уулзалга дээрэ хэлэхэ гээ һэм. Бидэ хэды шэнээн эдеэ хоолой зүйлнүүдые хэрэглэнэбибди гэһэн асуудал болоно. Мүнөө орон доторнай мяха-һүнэй зүйлнүүд бага болоо, урда жэлнүүдтэ хангалга һайн байгаа, олон янзын сорт эдеэ хоолой зүйлнүүд ехэ байгша һэн гэжэ зарим хүнүүд тоолоно. Коллективизациин урда тээхи 1927 онойхиһоо бага мяха хэрэглэнэбди. гэһэншүүгээр заримашуул батална. Иигэжэ тоолодог хүнүүд таанадай дундашье олон ёһотой.

Үнэн дээрээ хэрэг байдалнай ямар гээшэб? 1927 онһоо эхилхэ болоноб. Тиихэдэ нэгэ хүндэ хараадуулхада, 30 килограмм мяхан, 206 килограмм һүн үйлэдбэрилэгдэдэг байгаа. 1965 ондо хүн бүхэндэ хараадуулхада, 40,6 килограмм мяхан ба мяханай зүйлнүүд хэрэглэгдээ. Тэрээнһээ гадна 12,6 килограмм загаһан, 251 килограмм һүн ба һүнэй зүйлнүүд хэрэглэгдэһэн байгаа. 1987 ондо 64 килограмм мяхан, 341 килограмм һүн, 18 килограмм загаһан хэрэглэгдээ. 1965 ондо 4 килограмм сагаан тоһон хэрэглэгдэһэн байгаа һаа, харин 1987 ондо 7,2 килограмм болоо. 1965 ондо хүн бүхэндэ 124 үндэгэн хүртэһэн байгаа һаа, харин нёдондо жэлдэ 272 хэһэг болоо.

[Эхин. Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюуртэ].

ХАНИ ЁҺОНОЙ АЛБАНАЙ ХЭРЭГЭЭР

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй уряалаар КПВ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СРВ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Во Ти Конг хани ёһоной албанай хэрэгээр сентябриин 19-дэ Москва ерэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. А. Громыко болон бусад тусхай тушаалтад тэрэниие аэродром дээрэ угтаа.

* * *

А. А. Громыко, Во Ти Конг гэгшэдэй хоорондо хөөрэлдөөнүүд энэ үдэр эхилбэ. Уласхоорондын байдалай болон хоёр талын харилсаанай гол шухала асуудалнуудые тэдэнэр зүбшэн хэлсэһэн байгаа. Эдэ хөөрэлдөөнүүд совет болон вьетнам арадуудай хоорондохи, КПСС-эй ба КПВ-гэй хоорондохи аха дүүгэй холбоо барисаае, али бүхы харилсаае саашадань гүнзэгырүүлэн хүгжөөхэ арга олгохо юм гэжэ найдажа байһанаа мэдүүлээ.

Вьетнамһаа ерэһэн айлшанай хүндэлэлдэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй зүгһөө сайлалга хэгдэбэ. Совет талаһаа — А. А. Громыко, В. И. Воротников, В. М. Чебриков, В. А. Медведев, бусад тусхай тушаалтад тэрээндэ хабаадаа.

Халуун дулаан, хани барисаанай оршон байдалда үнгэрһэн сайлалга дээрэ А. А. Громыко, Во Ти Конг үгэ хэлэбэ. Тэдэнэй хэлэһэн үгэнүүд альга ташалгаар угтагдаһан байна.

* * *

Во Ти Конг В. И. Ленинэй Мавзолейн дэргэдэ венок табиба. Кремлиин ханын дэргэдэхи Танигдаагүй солдадай хүүр дээрэ мүн лэ венок табигдаа.

(ТАСС).

МОСКВА ЕРЭБЭ

Совет правительствын уряалаар Афганистанай Республикын Премьер-Министр Мухаммэд Хасан Шарк хани ёһоной албанай хэрэгээр сентябриин 19-дэ Москва ерэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Н. В. Талызин болон бусад тусхай тушаалтад аэродром дээрэ тэрэниие угтаһан байгаа.

* * *

Н. И. Рыжков М. Х. Шарк хоёрой хоорондо хөөрэлдөөнүүд энэл үдэр Кремль соо эхилбэ. Э. А. Шеварднадзе хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадалсаа.

Уласхоорондын байдалай гол шухала асуудалнуудаар, энэ үргэн ехэ нютагай байдалаар хоёр тала һанамжануудаа хэлсэһэн, элдэб асуудалнуудаар СССР-эй болон Афганистанай Республикын хоорондохи харилсаанай байдалые, хараа түсэбүүдые дэлгэрэнгыгээр хаража үзэһэн байгаа.

Афганистандахи байдалые политическэ аргаар гуримшуулха Женевэдэхи хэлсээнүүд үргэн ехэ энэ нютагай байдалые гуримшуулхын тула политическэ ба хуулиин шухала үндэһэ һуури байгуулаа гэжэ хоёр тала баталха зуураа, хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшадай хэлсээнүүдые үнэн сэхээр, нарин нягтаар бэелүүлһэнһээ энэ хэрэгэй амжалта дулдыдаха байна гэжэ тэмдэглэбэд.

Советскэ Союзай болон Афганистанай хоорондо али алиндань ашатай туһатай элдэб янзын харилсаае хэлбэришэгүйгөөр үргэдхэхэ, тэрэниие саашадань гүнзэгырүүлхэ, нарижуулан һайжаруулха шухала гэжэ хоёр ороной правительствануудай толгойлогшонор совет-афган харилсаанай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэдээ, сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглээ.

Хөөрэлдөөнүүд бүтэмжэтэй һайн, үгэеэ ойлголсолгын, хани барисаанай оршон байдалда үнгэрнэ. Тэдэ үргэлжэлүүлэгдэхэ юм.

* * *

Үдэһөө хойшо Афганистанай правительствые толгойлогшо Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ орожо хараба.

(ТАСС).

НАГОРНО КАРАБАХТАХИ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД ТУШАА

Нагорно Карабахтахи үйлэ хэрэгүүд, тэдээнһээ уламжалан тохёолдоһон байдал тушаа СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1988- оной июлиин 18-да тогтоол баталан абаһанай һүүлээр эндэхи байдалай һайн тээшээ хубилжа захалһаниинь мэдээжэ. Автономито областиин экономическа ба социальна хүгжэлтые хурдадхаха тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэриие бэелүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаһан байгаа. Ажалша коллективүүдэй, һургуулинуудай байдал гуримшуулагдажа, түни түбшэн болоһон юм. Партийна комитедүүд, совет болон ниитын эмхинүүд бүри эдэбхитэй хараа бодол баримталдаг болобо. Азербайджанай болон Армениин Компартинуудай хүтэлбэрилгые бэхижүүлхэ, хангалтагүй үзэгдэлнүүдые үндэһөөрнь усадхаха, хуули ёһо бэхижүүлхэ, демократи болон нюуцтагүйгөөр олондо мэдээсэлгые хүгжөөхэ талаар шиидхэхы хэмжээнүүдые тэдэнэй Центральна Комитедүүдэй пленумүүд дээрэ хаража үзэлгэ энэ талаар шухала үүргэ дүүргээ һэн.

Сумгаидта болоһон үзэгдэлнүүдтэ хабаатай уголовно хэрэгүүдые мүрдэлгэ гол түлэб түгэсхэгдэжэ, алалга хюдалгануудта, хүсэрхэлгэнүүд болон һүйдхэлтэ бусад ябуулганууды үүдхэлгэдэ хабаатай бүхы хүнүүд элирүүлэгдэжэ, харюусалгада хабаадуулагдаһан байна. 30 гаран хэрэг сүүдэй шиидхэлгэдэ дамжуулагдаа.

Гэхэтэй хамта эдилгэ абалгада, үбэршөэлэлгэдэ, хулгайлалгада хабаатай хүнүүдтэ Армени болон Азербайджанай байдалые гуримшуулан һайжаруулгын яашье таарахагүй байһыень ойлгонгүй байхын аргагүй. Элирүүлэгдэхэдээ болохобди гэжэ айһандаа тэдэнэр хубилган шэнэдхэлгын гол шухала зорилгонуудһаа, хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдтэй тэмсэлһээ олониитые холодуулхые һэдэнэ, тиигэжэ олоной анхаралые национальна харилсаанудай асуудалнуудта хабадуулхые үндэһэ яһатанай хоорондо хёмороо зүришэлдөө дэбэргэхын тула али бүхы арга ушар баримта хэрэглэхые оролдоно.

Энээнһээ уламжалан, һүүлэй үдэрнүүдтэ Степанакертдэхи байдал дахинаа түгшүүрилтэй болобо. Промышленна предприятинуудта, барилгын эмхинүүдтэ, ниитын транспорт дээрэ буһалгаанууд үүдхэгдээ. Һургуулинуудта хэшээлнүүд таһалдуулагдаба. Областиин прокуратурада добтолго эмхидхэгдээ, ниитын гурим сахижа байһан СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын сэрэгэй алба хаагшадые, милициин хүдэлмэрилэгшэдые сохихо ушарнууд тохёолдоһон байгаа.

Городой засагай зургаануудаар зүбшөөгдэһэн митинг сентябриин 18-да энэ хотодо болобо. Нагорно-Карабахай автономито областьдо тохёолдоһон ушар байдалаар һанаагаа зобожо байһанаа, тохёолдоһон байдалые гуримшуулха хүсэлэнтэй байһанаа хүнүүд тэрээн дээрэ мэдүүлээ. Гэбэшье хэдэхэн сагай үнгэрхэдэ, Степанакерт шадархи Хаджала тосхондо армян болон азербайджан яһанай хүн зоной хоорондо хёмороо зүришэлдөөн болобо гэһэн худал хуурмаг мэдээсэлээр митинг гаһалдуулагдаһан байгаа. Митингдэ хабаадагшадай олонхиин энэ тосхон тээшэ ошоходонь, олоной хабаадалгатай наншалдаан, хэрүүл болоожо, хүнүүд буу болон бусад зэбсэг хэрэглэбэ. Энээнһээ уламжалан, 25 хүн шархатуулагдаа, 17 хүн госпитальдо оруулагдаа. Армян болон азербайджаншье үндэһэ яһанай хүнүүдэй зүгһөө медицинскэ туһаламжа эриһэн хандалганууд оробо.

Милициин болон дотоодын хэрэгүүдэй хүсэнүүдээр энэ хёмороо зүришэлдөөн зайсуулагдаа. Ниитын гурим сахиха болон эрхэтэдэй аюулгүй байдалые хангаха талаар шухала хэмжээнүүд абтана. СССР-эй Прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд уголовно хэрэг эрхилжэ, мүрдэлгэ хэжэ байна. КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түлөөлэгшэ А. И. Вольскиин хүтэлбэри доро штаб область дотор хүдэлнэ.

Партиин областной комитет, Нагорно-Карабахай автономито областиин арадай депутадуудай Совет радио болон телевиденеэр дамжуулагдаһан хандалга соогоо үндэһэ яһатанай хоорондохи харилсаанай түгшүүрилые улам дэбэргэхые оролдожо байһан хүнүүд гүрэн түрэдэ, хуули ёһондо зүрюу харша ябуулгануудые эрид буруушааба. Митингнүүдые, жагсаалнуудые үнгэрэхэнь хоригдоо.

Республиканууд соохи байдалаа гуримшуулха, ниитын гурим сахиха талаар шухала хэмжээнүүдые Армениин КП-гэй ЦК, Азербайджанай КП-гэй ЦК абана, партийна болон хүдэлмэришэдэй суглаанууд үнгэрэгдэнэ.

Тохёолдоһон ушар байдал хүнүүдэй һанаа зобоонгүй байжа шадахагүйл. Иимэ байдал хоёр республикын ажалшадай аша туһада зүрюу харша байна. Тиимэһээ саашадаа иимэ байдалда эбсэшэгүйгөөр хандаха ёһотойбди гэһэн эрилтэ оршон байдал шууд сэхээр табина. Али бүхы үндэһэ яһанай эрхэтэдэй эрхэнүүдые хаһаха, арадуудай хоорондо хёмороо зүришэлдөө үүдхэхэ ябадал Совет Конституцяар, манай хуулинуудаар хоригдонхой. Хуули ёһо, гүрэнэй ба ниитын гурим журамые сахингүйгөөр социалис демократиие саашадань үргэдхэжэ шадахагүй байнабди.

(ТАСС).

ҺУНГАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадые һунгаха 865-дахи Зэдын, һунгуулиин округто Зэдын (түбынь Петропавловка тосхон), Кабанскын, Түнхэнэй, Ахын, Захаминай районууд ородог юм гэжэ мэдээсэнэбди.

ЭРШЭТЭ ХЭРЭГҮҮДЭЙ, БОДОТО АЖАЛАЙ ҮЕ С

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Юун болоно гээшэб? Урда жэлнүүдтэ магазинуудта эдеэ хоолой зүйлнүүд элбэг байгаа гэжэ hананабди. Харин мүнөөдэр эдэ зүйлнүүд саг үргэлжэ дуталдана.

Тэрэ үедэ би партиин Ставрополиин крайкомой хоёрдохи секретаряар хүдэлдэг, тобшолон хэлэбэл, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин түлөө харюусадаг hэм. Тоhоной гашуун боложо гутахадань, хайшан гэхэб, гэhэн асуудал гарадаг, зөөхэйн тоhолигые үлөөхын тулада 30 процент тоhолигтой зөөхэй хэдэг бэлэйбди. Тэрэ үедэ ажахын, совет хүдэлмэридэ хүдэлhэн хүнүүд тэрээниие hанаха байха. Харин тиихэдэ мяха 24 килограммаар багые, hү 100 шахуу килограммаар, загаhа —6 килограммаар, тоhо—2 дахин шахуу багые хэрэглэдэг байгаа бшуубди.

Нүхэдүүд, юун болоно гээшэб? Хүнүүдэй худалдан абаха арга боломжын ехэ болоhые хараада абаха хэрэгтэй. 1965 ондо ороной хүн зоной оройдоол 4 процентнь 100 ба тэрээнhээ дээшэ түхэриг олзо доходтой байhан hаа, харин мүнөө 67 процентнь иимэ доходтой болонхой. Тиимэ дээрэhээ урдань эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдан абажа шадахагүй байhан олон миллион хүнүүд эдеэ хоолой эрхим шанартай зүйлнүүдые хэрэглэдэг болоо гээшэ. Эдэ жэлнүүдтэ городой хүн зоной тоо ехээр олошороо.

Бүхы ушар байдалые ойлгохын тула иимэ юумэ хараада абаха хэрэгтэй. Эдэ жэлнүүдтэ нэгэ талаhаа эдеэ хоолой зүйлнүүдые ба эдеэ хоолой бэшэ эд бараа үйлэдбэрилгын ургалтын эршэ ба нүгөө талаhаа хүн зоной мүнгэн олзо доходой ургалтын эршын хоорондо ехэ таhалдал болоо гээшэ. Хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ ба хангалгые үргэдхэлгэ хүн зоной улам ехэ болоhон мүнгэн олзо доходhоо горитойгоор гээгдэв. Эсэсэй продукциhаа дулдыдангүй, мүнгэн үгтэжэл байгаа.

Эдэ бүгэдэhөө ямар тобшолол хэлтэйб? Юумэнэй хомордохо ябадалые зайсуулхын тула хүдөө ажахын продуктнуудые ба арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые hайса дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Эдеэ хоол тушаа хэлэхэ болоо hаа, эндэ 3 хойшолуулшагүй асуудалнууд түрүүшын ээлжээндэ табигдана.

Нэгэдэхеэр, хүдөө нютагуудта экономическа харилсаануудые эрид хубилгаха хэрэгтэй гэжэ би хэлээ hэм. Энэмнай юун гэhэн удхатайб гэхэдэ, түбхын түрүүн хаа, хаанагүй хамтын подрядта ба илангаяа арендэдэ хэргы нээхэ, мүнөө хүдэлжэ байhан хүнүүдэй тосхондоо үлэхын тула хүдөө нютагуудые социальна талаhаань hэргээн хүгжөөхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха хэрэгтэй.

Хоёрдохёор, АПК-гай арга боломжонуудые ээзн ёhоор хэрэглэхэ, аграрна секторто материально-техническэ нэмэлтэ нөөсэнүүдые бэдэржэ, нэмэжэ ашаглаха.

Гурбадахяар, ургуулhан ургаса зөөхэ, хадагалха ба болбосоруулха асуудалые хойшолуулангүй шиидхэхэ. Тиигэбэл ашаг үрэ түргөөр түйлагдаха.

Нүхэдүүд, шадамар бэрхээр, мэргэжэл түгэсөөр ажаллаха хэрэгтэй. Бүри үни, хубилган шэнэдхэлгын hая эхилжэ байхада, олон хүнүүд энээниие ойлгоо. Шэнэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ бүтэмжэтэйгөөр хандажа, ехэ юумэ хэжэ үрдэв. Ганса нэгэн ушар тухай бэшэ, харин олоной үзэгдэл тухай хэлэгдэнэ.

Бүхы орон дотор энээниие бидэ ойлгообди. Хубилган шэнэдхэлгын эдэбхитэй хүсэнүүд хэрэг эдэбхижэжэ эхилээ.

Үйлэдбэриин хэдэн мянган коллективүүдтэ гүнзэгы ехэ хубилалтануудай боложо, амжалтануудай түйлагдажа байхада, хүдэлмэридөө хуушанайхяараа хандаха, эдэбхи үүсхэлгүйгөөр хүдэлхэ ушарнуудай саг үргэлжэ үзэгдэдэг байhаниинь халагламаар. Ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые хэрэглэлгэдэ, эрдэм-техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын түйлалтануудые хэрэглэлгэдэ энэмнай хабаатай. Түсэбүүдэй талааршье, ашаг үрын дүнгүүдэй талааршье хэрэг байдал муу. Предприятинууд үри шэридэ оронхой. Харин министерствэнүүд юу хэнэб? Урда жэлнүүдтэл мэтэ, хуушан гуримаараа хүдэлнэ, hайнаар хүдэлдэг коллективүүдэй олзо доходой мүнгөөр гээгдэгшэдтэ туhалжа үргэлжэлhөөр.

Энээнтэй дашарамдуулан, юу гэжэ хэлэхэ гэнэбиб? Нүхэдүүд, социалис обществодо ажалша хүн бүхэнэй хуби заяанда анхарал хандуулха хэрэгтэй. Гэхэтэй хамта ажал хэрэгтээ хандалгаяа хубилгаха дурагүй хүнүүдэй хара амяа хараха ябадалда экономическа реформые таарадлуулжа шадахагүйбди. Энээниие ойлгожо, хүн бүхэнhөө — шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ — ажалайнь зэргээр гэhэн социализмын гол ёhые наринаар бэелүүлхэ хэрэгтэй. Хүдэлмэрилэгшэдэй хэhэн ажалай хэмжээе ба шанарые хараада абангүй, гансал ажалда гараhанайнь түлөө салин хүлhэ түлэхэ ябадалые, дүнгүүдые бүрүүгээр тодорхойлолгые эрид шууд зайсуулха. Ямар нэгэн коллективтэ үндэhэн хубилалтанууд үгы, хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлэгдэнэгүй гэжэ дуулаа hаа, тэдээндэ иигэжэл хэлэхэ байнаб. Иимэ предприятинууд ажахын тоосоондо түргөөр орохо зэргэтэй. Харин арендэ подрядта оробол, үшөө дээрэ.

Энэ хэлээшээ батадхан, нэгэ жэшээ харуулhуу. Москва шадархи барилгын материалнуудай Бутовска комбинадай гарзанууд жэлhээ жэлдэ ехэ боложол байгаа. Тэрээниие хаахэ тухай асуудал табигдаха болоо. Тиихэдэ коллектив 8 жэлэй болзороор түс предприятиие арендэдэ абаха шиидхэбэри гаргаhан юм. Хэдэн hарын үнгэрхэдэ, ямар дүнгүүд түйлагдаа гээшэб. Нүхэдүүд, энээниие анхархыетнай гуйнаб. Худалдаанай продукци үйлэдбэрилгэ 30 процент ехэ болоо. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар энэ түйлагдаа. Урдань гарзатадаг байгаа hаа, мүнөө 500 мянга гаран түхэриг ашаг олзо абана, хүдэлмэришэдэй hарын дунда зэргын салин 50 түхэригөөр ехэ болоо.

Московско областьдо промышленностиин болон транспортын, бусад hалбаринуудай 270 гаран предприяти болон эмхинүүд арендэ подрядаар хүдэлнэ. Областиин колхоз, совхозуудта 350 иимэ коллектив байгуулагданхай.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгые ёhотойгоор хүлеэн абаhан газарта тэрэ hайнаар ябуулагдана, hайн үрэ дүнгүүд түйлагдана. Харин хубилган шэнэдхэхэ хүдэлмэриие хэншьеб хэхэ гэжэ хүлеэгээд байhан газарта юушье болоожо үгэнэгүй.

Хубилган шэнэдхэлгэ гээшэ бэлэн бэшэ хэрэг. Тэрээниие бэелүүлхын тула ежалдаа ехэхэн хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха хэрэгтэй. Энэ ойлгосотой. Хүсэлэл оролдолго гаргангүй, ямар нэгэн амжалтэ түйлахабди гэжэ найдажа болохогүй. Гоголиин герой Пацюгай ама руу зөөхэйдэ зуурагдаhан талханай ниидэжэ орошоhон мэтээр нэгэшье юумэн бэлээр бүтэхэгүй.

Хубилган шэнэдхэхэ талаар хүдэлмэритэйнь хүнүүдэй ажабайдалай эрхэ байдалай хубилалтанууд таhаршагүй холбоотой байhыень бидэ бултадаа hайнаар, тодоор ойлгохо зэргэтэйбди. Ажал гээшэ баялигай үндэhэ hуури мүн. Хубилган шэнэдхэлгэ энэ ёhо гуримай үг удхые ба үнэн зүб байhые бүри элеэр харуулна. Хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлhэнэй ашаар лэ социальна политикын талаар түсэбүүдээ бэелүүлжэ шадахабди. Юуб гэбэл, экономикодо болоhон үндэhэн хубилалтанууд, аали удаан хүгжэлтын замhаа эршэмтэй хүгжэлтын замда оролго эдэ түсэбүүдэй үндэhэ hууринь болоно.

Үйлэдбэридэхи үндэhэн хубилалтануудай болон хүнүүдэй hуудал байдалай хоорондоо сэхэ холбоотой байhан тухай үшөө нэгэ жэшээ харуулhуу. Ажахы эрхилэлгын шэнэ ёhо гуримаар хүдэлхэ үүсхэл гаргаhан Сумскын Фрунзиин нэрэмжэтэ машина бүтээлгын нэгэдэл гурбадахи жэлээ хүдэлнэ. Энэ үедэ ажалай бүтээсэ 35 процент, ашаг олзо 1,6 дахин дээшэлээ. Түйлаhан амжалтынь зэргээр олзо доходыньшье ехэ болоо ааб даа. hалбари доторхи дундуур хэмжээнтэй сасуулхада, хүдэлмэришэдэй hарын дунда зэргын салин 20 гаран процент ехэ. Ажаллажа олдоhон мүнгөөр гансал нёдондо жэлдэ 30 мянга гаран дүрбэлжэн метр гэр байра, поликлиникэ, hургуули баригдаа. Социальна бусад олон асуудалнууд шиидхэгдээ. Ажалаа хайшан гэжэ hайжаруулхаб гэжэ коллектив бодомжолно, арендэ подрядта орохо тухай дурадхал бэлдэжэ байнхай.

Ондоогоор хэлэхэдэ, экономическа эрид реформын ёhо гуримууд дээрэ манай арадай бүхы ажахые үндэhөөрнь хубилган шэнэдхэнгүйгөөр, социальна асуудалнуудые шиидхэжэ болохогүй байна. Энээниие үшөө дахин онсолхо шухала. Юуб гэбэл, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэтэй, продукци үйлэдбэрилгые ехэ болголготой ба шанарые hайжаруулгатай, хүн бүхэнэй оруулдаг хубитатай холбонгүйгөөр, ажабайдалай эрхэ байдал hайжарха гэжэ ехээр хүлеэhэн хүнүүд манай хүнүүдэй дунда бии.

Красноярскын газар дээгүүр ябахадаа, би энээниие мэдэрээб. Таанадайшье дунда иигэжэ hанадаг хүнүүд бии байна. Социальна үнэн зүб байдалай гол ёhонуудые бэелүүлхэ зуураа, эдлихэн хубаарилха, тэжээбэри болохо ябадал манай обществодо байха ёhогүй гэhэн эрилтэ наринаар бэелүүлхэ уялгатайбди. Иимэ ябадал социализмда таарахагүй, эрид зайсуулагдаха зэргэтэй.

Энээнэй хажуугаар материальна баялигуудые хубаарилгада үзэгдэдэг али болохо хазагайралтануудтай эбсэшэгүй тэмсэл ябуулха. Албан тушаалаа хэтэрүүлхэ, эдилгэ абаха, юумэ хулгайлха, хонжоо наймаа хэхэ ябадалтай тэмсэл шангадхаха тухай асуудал манай олониитэ зүбөөр табина. Энэ талаар хиналтын ба хуулиин органууд бүри эдэбхитэйгээр, ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ үүргэтэй. Арад зон энэ тэмсэлдэ бүри эдэбхитэйгээр оролсоно. Иимэ дутуу дундануудые болюулха хэрэгтэй. Партийна ба совет органууд, хүтэлбэрилхы бүхы кадрнууд эдэ асуудалнуудаар залан сэхэ хараа шугам бэелүүлхэ уялгатай. Хизаарай хүн зондо зорюулагдан ороhон бүхы юумые хубаарилха асуудалнуудые партиин Красноярска комитедэй шалган тодолхо гэжэ шиидэhыень hайшаанаб. Хизаарай гүйсэдкомой түрүүлэгшын толгойлhон эдеэ хоолой комисси иимэ хүдэлмэри ябуулна.

Хүдөө ажахыда тэдэнэй ябуулдаг хүдэлмэриин хэмжээнhээ республикануудые, хизаарнуудые, областьнуудые эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгые дулдыдуулан, экономическа реформо бэелүүлхэ шухала гэжэ хубаарилгын асуудалнуудта тогтожо хэлэхэдээ, тэмдэглэхые хүсэнэб. Ушарынь юуб гэбэл, мүнөө бидэ, нүхэдүүд, үргэн ехэ нютагай хэмжээгээр энэ хэрэгтэ өөрсэ янзын ажахын тоосоо, өөhэдөө өөhэдтөө мүнгэ hомололго тогтоогоод байнабди. Продукцинуудые тушааха талаар табан жэлдэ тэды шэнээн даабари таанадта үгэнэбди гэжэ хэлэнэбди. Түсэбтэ табан жэлэй үедэ энэ даабаринь дээшэлүүлэгдэхэ ёhогүй. Союзна болон республиканска жасануудта тушаахаhаа гадуур үйлэдбэрилhэн бүхы продукцитнай таанадай болохол. Энэ ушар олохон хүнүүдые улам эршэдхэhэн байна гэжэ хэлэхэ ёhотойб. Волгоградска областьдо юунэй боложо байhые харагты. Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгын асуудалнуудай тэндэ тон орёо хурса байhые элихэнээр hананаб. Мүнөө эндэ бүлэг хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлэнхэй. Эдэнь таряан болон мал ажалда, шэнэ технологидо, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудта хабаатай байна. Гурбан жэлэй хугасаа соо мяха үйлэдбэрилгын ургалта 70 мянга шахуу тонноор гэхэ гү, али 24 процентээр, харин hү абалгын ургалта 132 мянган тонноор гэхэ гү, али 18 процентээр дээшэлээ. Мал ажалай продуктнуудые тушааха гүрэнэй даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэжэ байна. Область дотор эдэ хүсэлэл оролдолгонуудай үрэ дүнгүүд ямар гээшэб? Хоёр жэлэй хугасаа соо дэлгүүр дээрэ мяха — 33 мянган тонноор гэхэ гү, али 1,4 дахин, hүнэй зүйлнүүдые худалдалга 95 тонноор гэхэ гү, али 17 процентээр нэмээгдээ. Розничнэ худалдаа наймаанда гахайн болон шубуунай мяхан гүрэнэй сэнгүүдээр худалдагдана, сагаан эдеэн, кулинарна зүйлнүүд худалдаанда үргэнөөр гаргагдана. Овощ болон хартаабхаар хангалга hайжаруулагдаа. Хубиин хамhабариин ажахынууд, кооперативна сектор энэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулна.

Липецкэ областьдо мүн лэ иимэ хубилалтанууд боложо байнхай. hүүлэй хоёр жэл соо эндэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие үргэдхэнэй, түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэhэнэй ашаар нютагайнгаа хүн зониие мяхаар, hүөөр хангалга нилээд hайжаруулагдаа. Хүн бүхэнэй хүртэсэдэ иимэ зүйлэй эдеэ хоол 9 болон 32 килограммаар нэмээгдээ.

Үйлэдбэриие үргэдхэлгэ Целиноградска областьдо мяха, сагаан эдеэ, овощ, хартаабха худалдалгые эрид hайжаруулха арга олгобо. Союзна ба республиканска албан зургаануудhаа туhаламжа болгон мүнгэ зөөри абангүй, hүүлэй хоёр жэл соо Харьковска областиин хүн зон өөhэдыгөө мал ажалай продуктнуудаар хангадаг болонхой. Воронежско, Тульска, Тамбовско, Пензенскэ, Томско ба Калининградска областьнуудта, Ставрополиин болон Алтайн хизаарнуудта мал ажалай продуктнуудаар хангалга hайжаруулагдажа байна. Белоруссида, Эстонидо, Латвида, Литвада, бусад нютагуудта түйлагдаhан амжалтанууд тухай хэлээ hэм. Эдэ бүхы республиканuudта, хизаарнуудта, областьнуудта таряан болон мал ажалые эршэмтэйгээр хүгжөөлгын арга нөөсэнүүдые үргэлжэ дээрэнь улам hайжаруулжа, ажал ябуулгын подрядна, арендэ ба бусад ажахын тоосооной түхэл шэнжэнүүдые нэбтэрүүлhэнэй, хэлсээнэй үндэhэ hуури дээрэ ниитын ба хубиин ажахые үргэнөөр хамжуулhанай ашаар иимэ ехэ амжалта түйлаба. Хамтын саад болон огород үргэнөөр хүгжөөhэнэй ашаар эндэ ехэ ургалта түйлагдана. Энэ талаар али бүхы хизаарлалгануудые болюулха гэhэн шиидхэбэринүүдые абаа hэмди.

Теэд юундэ бусад нютагуудта эдеэ хоолой асуудалые шиидхэлгын ажал хэрэгүүд муугаар ябана, мүртэйгөөр hайжаруулагданагүй гээшэб? Ороной зарим нютагуудай, илангаяа России Федерациин Хара бэшэ хүрьhэтэ зонын колхоз, совхозуудта тохёолдоhон бэрхэшээл түбэгүүдтэй энэ ушар холбоотой бэшэ гэжэ hананаб. Юуб гэбэл, ажал хэрэгүүдэйнь hайнаар ябуулагдажа эхилhэн олохон областьнууд амгатал тэдэ нютагуудта байрлана, мүн лэ иимэ бэрхэшээл түбэгүүдтэй ушарна. Орловско болон Калужска областьнуудые жэшээ болгон абажа харагты. Мэнэ hаяхан тэдэнэр айхабтар орёо хүшэр байдалда байгаа. Тиигэбэшье тэндэ оршон байдал hайн тээшээ яhала эршэмтэйгээр хубилгагдажа захалаа hэн. Ойрын сагта Ростовско, Калининска болон бусад областьнуудта, мүн бэрхэшээл түбэгүүдэй ушарhан Новгородско, Псковско, Кировскэ областьнуудта горитой ехэ хубилалтануудай болохо. байhандань этигэн найданаб. Энээнэй тула тэндэ ехэ юумэн хэгдэжэ байна.

Кадрнуудай ябуулдаг хүдэлмэри шухала удха шанартай юм. Нэн түрүүн колхоз, совхозуудай кадрнуудые хараада абанаб. Партийна ба совет органуудай хүдэлмэри, тэдэнэй хараа бодол, ажал хэрэгтэ хандаса, анхарал оролдолго, хүдэлмэриин шэнэ онол аргануудые шудалха талаар тэдэнэй шадабари мүн лэ ехэ удха шанартайл.

Ажал хэрэгэй түлөө hанаагаа зободог, анхаралаа табидаг, хүнүүдтэ түшэглэдэг, тэдэнэртэй зүбшэдэг, үнэн зүб эрилтэнүүдые табидаг хүнүүдые ажалшад дэмжэдэг гээшэ. Сэхыень хэлэхэдэ, арад зон hула хүтэлбэрилэгшэдтэ тон дурагүй юм. Ехэ ажал хэрэг бэелүүлхын тула шанга абари зантай, хүсэл зоригтой, арга шадабаритай байха хэрэгтэй гэhэн ехэ эрилтые мэдэдэг юм. Гэхэтэй хамта эндэ хүнүүдые гомдохоожо болохогүй, тэдэнэртэй зүбшэн хэлсэхэ, тэдэнэртэ анхаралаа хандуулха шухала.

Хубилган шэнэдхэлгын дары түргөөр хүсэ абахынь, hайн хубилалтануудай болохынь тула ажалша коллективүүдтэ, городуудта болон районуудта, округуудта, областьнуудта, хизаарнуудта оршон байдалые hайн тээшэнь хайшан гэжэ хубилгаха гээшэб? — гэжэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ намhаа ходо асуудаг юм. Красноярска хизаарта хэhэн бүхы уулзалгануудай үедэ хүнүүд энэ асуудал намда табиhан байгаа. Би иигэжэ харюусаха байнаб: Экономическа реформо шууд сэхээр бэелүүлгэhээ, демократиие үргэдхэhэнэй, нюултагүйгөөр олондо мэдээсэhэнэй ашаар байгуулагдаhан оршон байдал гол шухала бүхы асуудалнуудые, тэрэ тоодо кадрова асуудалые зүбөөр шиидхэхэ арга олгоно. Энээниие шадамар бэрхээр хэрэглэхэ шухала.

Нүхэдүүд! Республиканууддай, хизаарнуудай, областьнуудай ажалша коллективүүдэй эрхэнүүдые үргэдхэлгэ ажалшадай үндэhэн шухала асуудалнуудые шиидхэхын түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлнэ гэжэ үгэ соогоо нэгэнтэ бэшэ тэмдэглэhэн байхаб. Гансал hалбаринуудай хэмжээндэ бэшэ, харин республиканууддай, хизаарнуудай, областьнуудай хэмжээндэ ороной арадай ажахын бүхы шатануудай хоорондо нягта харилсаа холбоо тогтоохо шухала гэжэ хэлэхэ ёhотойб.

Хэрбээ хаана нэгэ тээ юумэнэй hаатал болоо гү, али урагшагүйдөө гээшэ hаа, энэнь орон дотор элеэр мэдэрэгдэдэг. Би хэтэрүүлнэ бэшэб. Манай нийтэ нэгэн, хоорондоо тон нягта холбоотой арадай ажахын комплекс байгуулагданхай. Тиихэдэнь мүнөө ороной экономикодо шухала hуури эзэлжэ байдаг нютагуудай нэгэн болохо танай хизаар мэтын томо ехэ нютагуудта дутагдалай тохёолдоо гү, али гээгдэлэй гараа hаань, энэ ушар элеэр харагдадаг гээшэ. Бүхы орон дотор үйлэдбэрилэгдэдэг зэдэй болон никелиин гурбанай нэгэ хубинь, платина ба кобальтын гол хубинь, сайрай, ой модоной горитой хэмжээниинь эндэhээ абтадаг. Иимэ материалнуудгүйгөөр мүнөөнэй эрдэм, техникын дэбжэлтэ түйлагдахагүй, элдэб янзын продукци үйлэдбэрилэгдэхэгүй байна. Гол шухала юумэниинь гэхэдэ, мүнөө болон ерээдүйдэ хизаар элшэ хүсэнэй эгээл ехэ бааза болохо ёhотой.

Хизаарай үйлэдбэриин хүсэ саашадань үргэдхэхые бүхы оромнай зүрхэ сэдьхэлhээ хүсэнэ. hүүлэй 12 жэлэй туршада хизаарай экономико хүгжөөлгэдэ 33 миллиардhаа дээшэ түхэригэй гүрэнэй капитальна hомололгонууд хэгдээ. Арадай ажахыда шухала удха шанартай Саянай болон Канско-Ачинска территориально-үйлэдбэриин комплекснууд эндэ байгуулагдажа байна. Олон мянган хүнүүдэй, Сибириие түрүүлэн ашаглажа байгшадай ажал хэрэгүүдые hүлдэлдэг Дивногорск, Лесосибирск, Норильск, Саяногорск хотонуудай нэрэнүүд хүнүүдэй ухаан бодолдо батаар оронхой.

Нүхэдүүд, ехэ юумэн хэгдээ. Ажалшадай түйлаhан амжалтанууд горитой юм. Мүнөө хизаар эрдэм ухаанай түгэлдэр хүсэтэй, урагшаа эршэмтэйгээр дабшалгын hайн үндэhэ hууритай болонхой. Бүхы орон доторoo мэдээжэ болоhон үйлэдбэриин ба эрдэм ухаанай олохон коллективүүд Красноярска хизаарай газар дээрэ байгуулагдажа, амжалтатайгаар хүдэлжэ байнхай. Зүгөөр, нүхэдүүд, танай хизаарай экономикодо хангалтагүй үйлэ хэрэгүүд тохёолдоно, энээнhээ уламжалан, эндэ байгуулагдаhан үйлэдбэриин хүсэнэй ашаг үрые нилээд доошолуулна. Дүтэрхы hалбаринуудай хүгжэлтэдэ, мүн үйлэдбэриин hалбари болон социальна комплексые хүгжөөлгын эршэ дэлисэдэ тогтууригүй байдалай хёолдожо байhаниинь hанаа зобооно. 1990 он болотор хизаарые хүгжөөлгын ехэ программа дүүргэгдэхэгүй түйлдөө хүрөөд байнхай.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангаха тухай олохон үгэнүүдые эдэ үдэрнүүдтэ дуулабаб. Теэд хизаар ехэ арга боломжонуудтай юм. Эндэ ажаhуудаг хүн бүхэнэй хүртэсэдэ абабал, орон доторой дундуур хэмжээнhээ 1,5 дахин ехэ байна.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй ямар байдалтай байhые ойлгуулхадаа, олохон ушарта Сибириин онсо шэнжэтэй байлгада, бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулдаг тэрэнэй байгаалида, сагай уларилда үндэhэлэн шалтагаалдаг байнабди. Энээниие хараада абангүй байжа болохогүй. Гэбэшье бидэ үнэн сэхэ руунь хэлэдэгбди, тиимэhээ иигэжэ хэлэхэ байнаб: Минусинскын яблоконууд, арбузууд, помидорнууд, мёд, Сибириин халааша тухай hаhажаал хүнүүд hанана ёhотой. Түүхэдэ иимэ ушар баримта хараада абтанхай: Сибириин ороhо таряае Россин түбэй районуудта абаашалгада дээшэлүүлэгдэhэн тарифууд тогтоогдодог hэн. «Челябинскын тарифай хубилалта» гэдэгээр тэрэ тогтоогдоhон байгаа. Ушарынь гэхэдэ, эндэхи таряашад Россин түбтэ түрүү hууринуудай нэгые эзэлдэг hэн. Харин мүнөө танайхиhаа гаргажа абаашахагүйнь тула таанадта нэмэлтэ түлбэри тогтоохо хэрэгтэй гээшэл ха. (Энеэдэн). Юундэ иимэ үргэн ехэ газартай аад, городойхидой эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангажа шаданагүйбтэ, дуратай бүхы хүнүүдтэ газар түргөөр үгэжэ, юундэ саад ба огород хүгжөөжэ шаданагүйбтэ гэжэ яашье ойлгохын аргагүй байна.

Юундэ хизаарай арадай ажахы али бүхы юумэнэй хэмжээе, тоо толгойе үргэдхэhэнэй ашаар урагшаа дабшаха болоо юм гэжэ нэн түрүүн ойлгохые оролдохо шухала. Эрдэм ухаанай нээлтэнүүд тон hулаар хэрэглэгдэнэ. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхалгын, үйлэдбэриие hэльбэн шэнэдхэлгын асуудалнууд, Красноярскда, Норильскда, Канско-Ачинска комплексдо, бусад хото городуудта hуурин тосхонуудта хабаатай байгаалиие сахин хамгаалгын зорилгонууд муугаар шиидхэгдэнэ.

Үгынгөө энэ хубиие түгэсхэхэдөө, иигэжэ хэлэхэ байнаб: Эрдэмэй түбтэ эдэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэлгые хараада абажа, ажахын эдэбхитэдтэй хамта партиин краевой комитедэй хүдэлжэ байhан аграрно-промышленна комплексые хүгжөөхэ дурадхалнуудые зохёолгоё. Үргэлжэлүүлхэ шухала. Энэ хадаа түрүүшынхинь болоно.

Хоёрдохинь — гэр байрын асуудал мүн. Гэр байра барилгада 1 миллион шахуу дүрбэлжэн метрээр нэмээжэ, удаань тэрээниие 3 миллиондо хүргэхэ хэмжээндэ барилгын үндэhэ hуурие ойрын гурбан жэлэй хугасаа соо гаргаха хэрэгтэй. Байгаалиие сахин хамгаалгын хүшэр хүндэ зорилгонууд бии. Тэдэнэй зариманиинь эрдэм ухаанай үндэhэн шухала нээлтэнүүдые хэхэ эрилтэ табина. Гэбшье ажал хэрэгүүдэй хоорондуур бэелүүлэгдэхэ, технологическа ба техническэ шиидхэбэринүүдые абаха зорилгонууд бии. Эдэ бүхы асуудалнуудта мүнгэ hомолхо. Красноярска хизаарые хүгжөөлгын комплексно программа хэрэгтэй. Энээнэй тула нютагай хүсэлэл оролдолгонуудые элсүүлхэhээ гадна, түбhөө туhаламжа үзүүлхэ шухала. Эдэ бүгэдые бэелүүлхэ болзор гаргажа, тэдэниие хүсэндэнь оруулха, Бидэ өөhэдынгөө зүгhөө зохихо даалгабаринуудые үгэхэбди. Красноярска хизаар тушаа иимэ программа хэрэгтэй, бидэ тэрээниие хаража үзөөд, хиналтадаа абахабди.

Хубилган шэнэдхэлгын маанадта бултандамнай тон шухала удха шанартай байhыень Красноярска хизаарта боложо байhан үйлэ хэрэгүүд намайе бүри ехээр этигүүлбэ гэжэ үшөө дахин тэмдэглэхые хүсэнэб.

Танай ехэ ажал хэрэгүүдтэ амжалта хүсэнэб!

Нүхэдүүд! Эндэ, Красноярскда, уласхоорондын байдалай асуудалнууд тухай хэлэхые хүсэнэб. Орон доторoo хүгжэлтын али бүхы түсэбүүдые зүбшэн хэлсэхэдээ, тэдэниие гадаадын эрхэ байдалтай — аюулгүй байдалай, мүн дүтын ба холын хүршэнэртээ экономическа болон бусад ондоо холбоонуудтай тэдэниие саг үргэлжэ тааралдуулан зохилдуулха ёhотойбди.

Эндэ, энэ параллельдэ ерээд байхадаа, Ази түбидэхи, Номгон ба Индиин океануудай оршондохи байдалые хаража үзэхэ гээшэ шухала удха шанартай. Хүн зонойнь тоогой hаяхан 3 миллиардhаа дээшэ гараhан дэлхэйн энэ асари ехэ, эгээл түргөөр хүгжэжэ байhан хубиин гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаае хубилгаха программа тухай бодомжолжо үзэхыень хоёр жэлhээ үлүү сагай урда тээ Владивостогто уряалаа hэмди. Хойшодоо энэ программа нэмээгдэжэ, элдэб ушарнуудаар тодорхой шэнжэтэй болгогдоhон байгаа. Индиин хүтэлбэритэй хамта бидэнэй зохёоhон Делиин Декларации соо тэрэ саашадаа хүгжөөгдэжэ, философиин-политическэ үргэн ехэ үндэhэ hуури абаа hэн.

Нүхэдүүд, эдэ бүгэдэ гүнзэгыгөөр бодомжологдонгүй, дары түргөөр бэелүүлhэн юумэн бэшэ. Үнгэрhэн сагай hургаалнуудые, мүнөөнэй бодото байдалые али бүхы талаhаань гүнзэгыгөөр бодожо үзэhэн, бусадай, тэрэ тоодо Азиин социалис оронуудай hанал бодолнуудые, эдэбхи үүсхэлнүүдые хараада абаhан байгаабди. Бултанда таараха дурадхалнуудые зохёоходоо, али бүхы талын аша туhада адли тэгшээр нүлөөлхэ юумэ бэдэрээ hэмди.

Хёмороо зүришэлдөөтэ, иимэ байдал үүдхэжэ болохо зорилгонуудые тайлбарилан тааха, дай жүрөөдэhэн ябадалые хизаарлаха зорилгонуудые түрүүшын ээлжээндэ табяа hэмди. Эдэнэй нэгэниинь хадаа зарим оронуудай хурдан түргэн ба адли тэгшэ бэшэ экономическа ургалтаhаа уласхоорондын харилсаанай гээгдэлгэ болоно. Иимэ таhалдалые зайсуулга гансал энэ нютагай бэшэ, мүн бүхы дэлхэйн экономикын үмэнэ хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдан түргэнөөр дээшэлүүлхэ эрилтэ табина.

Энэ районда ондо ондоо талын бии болоhые харана ха юмта даа: нэгэ хэрэгынь — Япон, нүгөөдэнь — Филиппинэ; нэгэ хэрэгынь — АСЕАН, нүгөөдэнь — Бирмэ гэхэ мэтэ. Уласхоорондын харилсаануудые гуримшуулха, бодожо үзэхэ, тэдэниие ажал ябуулгын ба харилсаа холбооной замда хамтаараа гаргаха эрилтэнүүдые табиhан олон тоото асуудалнууд эндэ тохёолдоно.

Хэрбээ мүнөө бүмбэрсэг дэлхэйн энэ үргэн ехэ нютагай эдэ орёо шухала зорилгонуудые гүнзэгыгөөр бэелүүлжэ эхилээгүй hаамнай, бүхы дэлхэй дээрэ хамтын дэбжэлтын эб найрамдалай зорилготойгоор Азиин ба хоёр ехэ океанай оршондохи түйлай ехэ хүсэ хэрэглэхэ арга алдагдаха бшуу. Үнгэрхэдөө энэнь тад hөөргэ боложо, нютагай болон бүхы дэлхэй дээрэ аюултай хёмороо зүришэлдөөнүүдые үүдхэлгын эшэ үндэhэн болоходоошье магадгүй. Эгээл тиимэhээ эндэ бэелүүлхэ ябуулгануудаа бодомжотойгоор, али бүхы талаhаань хамтаараа саг соогоо hайжаруулха шухала.

Юрэдөө, Владивостогто гаргаhан үүсхэлээ найруулхадаа, бидэ шэнэ бодомжо хүтэлбэри болгонобди. Тиихэдэ хэн нэгэн манай хараа бодолнуудай, дурадхалнуудай үнэн сэхэ байhанда hэжэглэжэ, Советскэ Союз эб найрамдалта үгүүлэлнүүдээрээ далдалагдажа, ээлжээтэ түримхэй ябуулга гаргахадаашье болохо гэжэ хэлэхые hэдэhэн байгаа. Советскэ Союзда зүрюу харша удхатай иимэ сэгнэлтэнүүд тушаа үгэ буляалдаата хөөрэлдөө үнгэргэhэнэй хэрэггүй бэшэ гү? Ажабайдал тэдэниие усадхан зайсуулhан байна. Владивостогто манай гаргаhан эдэбхи үүсхэлнүүд түс районой гүрэнүүдтэ ехээр hайшаагдаа.

Советскэ Союз өөртөө аша туhа абахые хүсэнэгүй, бусадта гарза хохидол ушаруулнагүй, ондоо гүрэнүүдэй ашаар булюу байдалтай болохые hэдэнэгүй гэжэ тон харюусалгатайгаар үшөө дахин мэдүүлхые хүсэнэб.

Үнэхөөрөөшье, бидэ өөhэдынгөө зүүн хилэнүүдэй аюулгүй байха тухайда анхаралаа хандуулнабди. Ушарынь гэбэл, зүүн хилэнүүднэй айхабтар ута ха юм. Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгээр бэшэ, харин политическэ ба экономическа арга хэрэгсэлнүүдээр дайсан харша ябадалые, hэжэглэлгэнүүдые, этигэхэгүй уларые зайсуулжа болоно. Тиихэдээ оршон тойронхи байдалые таарамжатай hайнаар хүгжөөхэ шухала. Азида, мүн хаа хаанагүй манай бэелүүлдэг политика эрхэ сүлөөтэйгөөр hунган шэлэлгын, амгалан ёhоор зэргэ оршолгын гол ёhонуудта үндэhэлнэ гэжэ хэлэхэ байнаб. Тэрэ нюуса бэшэ. Тэрэ «хоёр оёортой» бэшэ юм.

Азиин, Номгон далайн олонхи оронууд манай политикые, манай үүсхэлнүүдые ехээр hонирхон хүлеэжэ абаа. Олон ороной ниитын ухаан бодолдо Советскэ Союз тухай үндэhэншье бэшэ hаа, hайн тээшээ хубилалта болоо гээшэ. Тэрэ шадарай оронуудай онсо шэнжые манай бодомжонууд, дурадхалнууд зүбөөр ойлгон харуулаа гэжэ бидэ энээнhээ тобшолол гарганабди.

Тэндэхи оронуудай эдэбхиин ургалтые, бэеэ дааха эрмэлзэлыень, хоёр гү, али олон талын хөөрэлдөө хэжэ, өөhэдынгөө онсо шухала асуудалнуудые ойлгожо абан, шиидхэхэ зам бэдэржэ байhыень сэдьхэлээ хананан бидэ тэмдэглэнэбди.

Тэндэхи олон гүрэнүүдтэй энэ үе соо манай орон хөөрэлдөө хэжэ эхилээ. Заримтайнь дээдэ шатада хөөрэлдөөн болоhон байха. Гүрэн түрын талаар урдань байгаагүй харилсаа холбоонууд хэгдээ. Урда урдаhаа хэгдэhэн холбоонууд үдхатай, холын хараатай болоо. Тиихэдээ эдэ бүгэдэ адли тэгшэ эрхын оршон байдалда нээмэл аргаар хэгдэнэ, гансахан энээгээрээшье мүнөө үеын байдалаар уласхоорондын харилсаание хубилган шэнэдхэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулна. hүүлэй үедэ совет-индиин харилсаан хадаа саг үргэлжын, байгуулхы шэнжэтэйгээр хүдэлжэ байдаг уласхоорондын түйлай ехэ удха-шанартай хүсэн болонхой. Делидэ үнгэргэгдэхээ байhан үндэр дээдэ хэмжээнэй ээлжээтэ уулзалга ондо ондоо байгуулгатай аад, нүлөө ехэтэй хоёр гүрэнэй хани харилсаата байдалые батадхаха хэрэгтэ томохон алхам боложо, өөhэд өөhэдынь арад зоной, бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалай түлөө мандаха гэжэ бидэ хүлеэнэбди.

Азиин, Номгон далайн оршондо политическэ байдал хубилжа байна. Тодорхой найдал түрүүлмэ шэнжэнүүд үсөөн бэшэ болоо. Хоорондын аюулгүй байдал тээшэ эрмэлзэhэн баримтата хэрэгүүд улам бүри баян боложо байна гэжэ хэлэхээр. Алишье бүлэгтэ хамжахагүйн түлөө хүдэлөөн энэ оршоной нютагууд тээшэ шэглэнхэй гэжэ бидэ hананабди. Эндэхи оронуудай хуби заяанда тэдэнэр өөhэдөөл бэеэ даанхай байха үүргэтэй гээшэ аабза. Гадаадын политическэ ябуулгануудые улам бүри нугархай болгохын тула аша үрэтэй арга онолнуудые тэдэнэр бэдэрнэ. Яаба хээбэшье тэндэхи арсалдаануудые шиидхэхэ, мүн тэдэнэй бии бололгые уридшалан hэргылхэ хэрэгтэ хэбаадаха хүсэлтэй байhыень бидэ харанабди.

Юрэдөө, нүхэд, би иигэжэ хэлэхэ байнаб: Владивостогой уулзалгаhаа хойшо ехэ саг үнгэрөөгүй, гэбэшье энэ ехэ дайдада энхэ амгалан, hайн тоосооной, олониие найдуулма хубилалта боложо байна гэжэ бидэ харанабди. Энэ хадаа хүн түрэлтэнэй ба үндэhэ яhатанай хэрэгүүдэй, хоорондын холбооной ургажа байhые, бидэ бүгэдэнэй ажаhуудаг дэлхэйн нэгэ бүхэли байhые улам бүри ойлгодог болоhые гэршэлнэ. Энээндэ бидэ өөhэдынгөө үүргые бодотоор сэгнэнэбди. Гэбэшье эндэ бидэнэй үүргэ горитой гэжэ hананаб, бүхы оронуудай арадуудай ямараар сэгнэхые бидэ харанабди. Америкын Холбоото Штадуудай зүгhөө энээн тушаа ямаршьеб hэжэглэл хэлэгдэнэ, Азиин, Номгон далайн арадуудай, оронуудай засаг түрын дунда тэрэ hэжэглэлээ hүжэрөөхые оролдоно. Эндэхи гүрэнүүдэй өөhэд дундань манай политикын гол удхые ойлгодог ушарынь ехэ байна.

Жэшээ болгон, афганска гол шухала асуудалые шиидхэhэн ушарые нэрлэхэб. Азиин, Номгон далайн шадарай үйлэ хэрэгүүдтэ энэ ушар ехээр нүлөөлөө. Мүн тэндэхи гүрэнүүдэй ба засаг түрэнүүдэй зүгhөө манай политикые бодото зүбөөр сэгнэхэ хэрэгтэй нүлөөлөө гээшэ. Афганистан тухай Женевскэ зүблөөн дээрэ үгэеэ ойлголсоhон ушар баримта хадаа ондоо тээгүүрхи зүрилдөөе задалан зайсуулха зам бэдэрэлгэдэ hайнаар нүлөөлөө гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ.

Мүнөө үедэ Кампучиин байдалые hайжаруулха асуудал нилээдгүй урагшаа дабшаа. Энэ ороной өөрынь, Вьетнамай, Лаосой, мүн Индонезиин ба АСЕАН-ай бусад оронуудай хүсэлэл оролдолгын ашаар энэ алхам хэгдээ. Джакартада hаяхан болоhон, нилээдгүй hургаал абамаар жэшээ болоhон тусхайта бэшэ уулзалга шухала үйлэ хэрэг боложо үгөө. Кампучи тухай хэлсээнүүдые түргөөр түйлаха хэрэгтэ саашадаашье аша туhаяа үзүүлхээр Советскэ Союз бэлэн байна. Гол шухала энэ асуудалые, юрэнхыдөө Азиин байдалые hайжаруулгые шиидхэхэ хэрэгтэ Хитад Вьетнам хоёрой хоорондо сэхэ хэлсээ хэхэ hаа, шухала үүргэтэй байха hэн гэжэ бидэ тоолонобди.

Иран Ирак хоёрой хоорондо 8 жэл соо үргэлжэлhэн хэсүү hүйдхэлтэ дайн зогсоогдоо. Бүхы дэлхэйн хүн зон энэ мэдээсэлые сэдьхэлээ хүнгэдхэн угтажа абаа. Энэ хэрэгтэ — гансашье энэ хэрэгтэ бэшэ ааб даа — Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин, ООН-ой Генеральна секретариин өөрын оролдолгые эндэ сэгнэхэ ёhотойбди гэжэ hананаб. ООН дахин хүсэтэй боложо, тэрэнэй үүргын ургажа байhаниинь ехэ hайн, балсамаар гээшэ. Уласхоорондын энэ организациин нэрэ хүндые дэмжэхын, үүргыень дээшэлүүлхын тула бидэ хамаг юумэ хэнэбди.

Дүтын Зүүн зүгтэ боложо эхилhэн хубилалтанууд шангаар зангидагдаhан эндэхи зангилаае hүүлэй hүүлдэ задалха арга олгохо бээ гэжэ бидэ найданабди. Дэлхэй дээрэ тон олон зоной hанамжаар, илангаяа hүүлэй жэл хахадай, хоёр жэлэй турша соо эгээл таатай зохид зам бии болоо. Тэрэ хадаа уласхоорондын конференциие зарлаха зам.

Корейн хахад аралда орёо байдал тохёолдоhон зандаа. Гэбэшье Хойто Корей Урда Корей хоёрой хоорондо хөөрэлдөө хэхэ арга бии боложо байhан янзатай.

Манай гадаадын политикын түрүү шэглэл тухай гү, али социалис оронуудтай харилсаанууд тухайдаа хэлэхэ болоо hаа, Европодошье, Кубатайшье манай харилсаа холбооной шанар шэнжэ дээшэлжэ байна гэжэ хэлэхэ аргатайбди. Манай харилсаа холбоондо бии байhан гол шухала асуудалнуудые, орон бүхэнэй хани барисаата гүрэнүүдэй аша туhын гол шухала асуудалнуудые, удаан болзорой зорилгонуудые бидэ мүнөө hураггүй hайнаар харадаг болообди.

Агуухэ хоёр гүрэндэ боложо байhан шэнэдхэлгын ажал ябуулгын үедэ Советскэ Союз Хитад хоёрой хоорондо харилсаха онол арга олон болоно. Социалис эдэ гүрэнүүдтэ доторой тон гүнзэгы хубилалтанууд боложо байна. Манай арадуудай харилсаанда

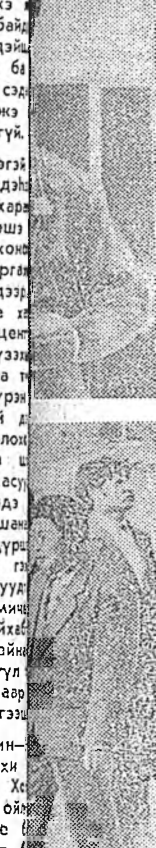

РШЭТЭ ХЭРЭГҮҮДЭЙ, БОДОТО АЖАЛАЙ ҮЕ САГ

олошоруулхагүй тухай зүбшэлдөө хэхые уринабди.

Гурбадахяар. СССР, КНР, Япон, КНДР, Урда-Корейн эрье шадархи нютагуудай дүтэ оршодог районуудта сэрэгэй талаар урда урдаhаа зүришэлдэн байлгые улам аалидуулха тухай асуудал олон талын үндэhэн дээрэ зүбшэн хэлсэхые дурадханабди. Тиихэдээ сэрэгэй-далайн болон агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй хэмхэмжээе зандань үлөөхэ болон таарамжатайгаар үсөөн болгохо, тэдэнэй эдэбхиие бага болгохо зорилго хараада абтаха зэргэтэй.

Дүрбэдэхеэр. Хэрбээ США-гай Филиппиндэхи сэрэгэйнгээ баазануудые үгы хээ hаань, СРВ-гэй правительстватай хэлсэжэ, флодые материально-техническэ талаhаань хангадаг Камрань бухтада оршодог пунктhаа СССР арсахаар бэлэн.

Табадахяар. Энэ оршондохи далайн болон агаарай байдалай аюулгүйе сахиха зорилгоор далай дээрэ болон тэрээн дээрэхи агаарай дайдада боломоор зүришэлдөөнүүдые hэргылхэ талаар хамтын хэмжээнүүдые зохёохые дурадханабди. Эдэ хэмжээнүүдые зохёходоо, энэ талаар хоёр талын совет-американ, совет-англиин, гурбан талын США, СССР болон Японийн дунда баталагдаhан хэлсээнүүдэй дүй дүршэл хэрэглэжэ болохо байна.

Зургаадахяар. Индиин океаниие эб найрамдалай дайда болгохо зорилгоор уласхоорондын конференци 1990 онhоо хойшо бэшэ үнгэргэхэ. Тэрэниие үнгэргэхэ талаар бэлэдхэл ООН-до гол түлэб түгэсхэгдөө ха юм гээд мэдээжэ.

Долоодохёор, Азиин-Номгон далайн оршондохи аюулгүй байдалда хабаатай манай болон бусад бүхы дурадхалнуудые хаража үзэхэ харатай хэлсээнүүдэй онооhо бии болгохо тухай асуудал ямаршье зиндаада, ямаршье бүридхэлтэйгөөр зүбшэн хэлсэхые дурадханабди. ООН-ой Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын гэшүүд болохо СССР, КНР болон США-гай хоорондо энэ зүбшэн хэлсэлгэ эхилжэ болохо байгаа.

Сэрэгүүдые хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи харилсаанууд туhатай байhаниие харуулhан зарим тэды дүй дүршэл мүнөө бии болонхой. Генералнууд болон адмиралнуудай бэе бэеэ дурамбайгаар бэшэ, харин хэлсээнэй столой саана hуугаад харахадань, зосоо амгалан байдаг. Тэдэнэй зүбшэн хэлсэлгын үзэмжэдэ сэрэгэй ажал ябуулгын олон асуудалнууд табигдажа болохо байгаа. Сэрэгэй талаар эгээл ехэнүүд гэжэ тоологдодог гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй уулзалгаар энэ хэрэгэй эхи табижа болохо байна.

Элдэб оронуудай бэе бэеэ hайнаар мэдэхэ болон ойлгохо гэшэ тон шухала. Тиихэдэнь өөрынгөө аюулгүй тухай юрэнхыдөө ойлгогдохоор hанаагаа зоболгонь бага болохо байна. Бэе бэедээ этигэлгэ, бэе бэеэ ойлголго үргэдхэхэ.

Стратегическэ ядерна буу зэбсэг хороолго тухай, тиимэhээ бүхы дэлхэй дээрэхи аюулгүй байдалай хуби заяан тухай совет-американ хэлсээнүүдэй саашанхи арга боломжонууд тухай асуудалда мүнөө Красноярск дээрэ анхарал хандуулмаар гэжэ hанаха байнаб. Танай хотоhоо холо бэшэ оршодог радиолокационно станци тухай эндэ хэлэгдэнэ.

1972 ондо баталагдаhан ракетэдэ эсэргүү обороно тухай хэлсээе энэ станци оройдоошье хазагайруулнагүй гээд харуулхын тулада бидэнэр ехэ юумэ хээбди. Үнгэрхэдөө, американ конгрессменүүдые эндэ урижа асарhан байнабди. Дээрэ дурдагдаhан хэлсээе жэншэдгүйгөөр сахиха тухай үгээ ойлголсожо шадаа hэа, тус станциин түхеэрэлгэнүүдые задалжа абахаар бэлэн байhан тухайгаа хэлээбди. Гэбэшье Красноярскын радиолокационно станци тухай элдэб бодомжонууд, тэрээниие муу hанаатайгаар хэрэглэлгэ улам hүжэрэн үргэлжэлhөөр. Тиигэжэ Женевэдэхи хэлсээнүүдэй ябасада hаад тойбо татаhан зандаа. Хэндэшьеб энэ хэрэгтэй байгаа гэшэ ха. Бидэнэр энэ хэрэг эрхилжэ байhан зоной дороhоо тулгыень абажа хаяха, харин үнэхөөрөө hанаагаа зобоhон зондо тэдэнэй hэжэглэлгын үндэhэгүй байhанай бодото гэршэнүүдые табиха гэжэ шиидээбди. Энэ шиидхэбэри тухайгаа США-гай президентдэ дуулгаhан байнабди.

Замбуулинай дайдые эб найрамдалай зорилгоор хэрэглэхэ талаар уласхоорондын харилсаа холбооной түб болгожо, Красноярска радиолокационно станци хэрэглэел гээд бидэнэр дурадхенабди. Бүхэдэлхэйн замбуулинай эмхиин бүридэлдэ тэрэниие оруулха хэрэгтэй. Энэ дурадхал баруун зүгэй нэрэ хүндэтэй хүсэнүүдэй дэмжэлгэдэ хүртэнхэй ха юм. Манай энэ проектээр hонирхоhон бүхы оронуудай эрдэмтэдтэй зүбшэлдэхөөр бэлэнбди.

Красноярскын станци тухай баруун оронуудай hанаагаа зобожо байhандань бидэнэр иимэ харюу үгэнэбди. Тэрэл зуура Гренландида болон Великобританида баригдажа байhан американ радиолокационно станцинууд тухай манай hанаагаа зобожо байhамнай хүсэндөө үлэнэ. Эдэ хоёр станци ПРО тухай хэлсээе сэхэ хазагайруулhан юумэнүүд болоно гээд мэргэжэлтэд хэлэнэ ха юм. Манай гаргаhан үүсхэлдэ харюу болгон, Вашингтондо таарамжатай хэмжээнүүд абтаха аабза гээд этигэнэбди.

Азиин-Номгон далайн оршон дайда тухай асуудалнуудта бусахадаа, эндэхи нютагууд гансашье буу зэбсэгээр муухай болгогдонхой бэшэ гэжэ хэлэхэ ёhотойбди. Тэрээндэ ондоо, улам үргэжэ байгаа аюул — экологическа талаhаа муухай бололго орёо асуудалнуудые табина. Энэ асуудалые булта hайнаар ойлгоно. Тиимэhээ энэ талаар үргэн харилсаанууд тухай бодожо үзэхэ саг ерээ. Нэн түрүүн экспертнүүдэй тусхай конференци зарлажа болохо байна. Тиихэдэл бидэнэрэй ямар олон хамтын асуудалнуудтай, ямар нягтаар хоорондоо холбоотой байhамнай тодоржо, хамтаран ажалаа эхилхэ байhамнай харагдаха гээд hанагдана.

Гадна национальна ёho заншалнуудые хүгжөөлгын болон байгаалиин аюулнуудтай тэмсэлгын талаар харилсаа холбоон тухай асуудалнуудые мүнөөдэр зүбшэн хэлсэхэ шухала гээд hанагдана.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, Азиин-Номгон далайн оршондохи шэнэ харилсаануудые бии болгохо замай түрүүшын алхамуудые зүбшэн хэлсэхын тулада (хэн нэгэнэй хүсөө hэань) hонирхол гаргаhан гүрэнүүдэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй уулзалга үнгэргэхэ шухала гэhэн hанал гансата тодорно.

Азиин-Номгон далайн оршондохи экономическа харилсаа холбооной талаар конференциин ажал ябуулгада бидэ онсо анхарал хандуулдагбди, Осака хотодо hэя болоhон сессиинь амаршалза hэмди, тус эмхиин гэшүүдэй тодорхойлhоной ёhоор хүдэлмэридэнь ямаршье аргаар хабаадалсахаар бэлэнбди. ООН-ой элдэб организацинуудай — Азида болон Номгон далайда хабаатай экономическа болон социальна комиссиин, Баруун Азида хабаатай экономическа комиссиин хүдэлмэри улам эдэбхижүүлхээр болонхой.

Владивостогто хэлэгдэhэн hанал бодолнуудаа бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ бидэнэртэ өөhэдтэмнай бүхы юумэн хуу hайн гээд тоолоно гэhэн hанамжа бү бүрилдэhэй. Гансал гадаадын шалтагаанууд hаалта хээ гээд хэлэнэгүйб. Иимэ тобшололhоо бидэнэр холобди. Үгынгөө түрүүшын хуби соо манай урда гараhан асуудалнууд болон бэрхэшээлнүүд тухай хэлэhэнhээмни энэ бодол уламжалан гарана. Бидэнэр бүри холые харана гээшэбди. Экономическа реформо болон политическэ байгуулалтые шэнэдхэн хубилгалга эдэ агууехэ болон ехэ ерээдүйтэй манай ороной хубинуудай, мүнөө сагай Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй хүгжэлтын асари ехэ хэмжээе хангаха байна. Тиигэжэ манай хүршэнэрэй болон бүри холошье байhан гүрэнүүдэй хүсөө hаань, гансашье бата бэхи бэшэ, харин hайхан экономическа, эрдэмэй-техническэ, соёлой, экологическа болон бусад харилсаа холбоонуудые Азиин энэ хубида хамтадаа бүрилдүүлэн бии болгохо арга олгохо байна. Владивостогто олоной үзэмжэдэ табигдаhан программын арга боломжонууд үшөөл гүйсэд хэрэглэгдээгүй гэhэн hанамжаhаа бидэнэр уламжалнабди.

Манай ороной эдэ нютагуудай онсо талануудые хараада абажа, эндэхи гадаадын-экономическа харилсаа холбоонуудые улам жэгдэ hайн болгохо зорилгоор «хүнгэлэлтэтэй байдал» гээд нэрлэмээр хэмжээнүүдые бидэнэр мүнөө зохёожо байнабди.

Энэмнай юун бэ гэбэл:

— эндэ байhан предприятинуудта, эмхинүүдтэ болон үйлэдбэриин кооперативуудта гадаадын дэлгүүртэ сэхэ гараха эрхэ олгохо;

— валютаар абтаhан олзын зарим хубиие коллективүүдэй социальна хүгжэлтэдэ хэрэглэхэ, тэрэ тоодо арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа хилын саанаhаа худалдажа абаха эрхэ олгоhон «Алас-Дурна зүгэй коэффициент» тоолон гаргаха;

— эрье шадарай болон хилэ шадарай худалдаа наймаанда хабаадалсажа байhан предприятинуудта алмагдаhан түүхэй эд болон материалнуудые гадаадын оронуудта худалдаха арга боломжо олгохо;

— манай предприятинуудта гадаадын оронуудай предприятинуудтай сэхэ харилсахыень зүбшөөхэ, харин кооперативууд иимэ зүбшөөл крайгүйсэдкомуудhаа болон облгүйсэдкомуудhаа абаха;

— хэлсээнэй ёhоор бии болгодоhон хамтын предприятинуудые ороной ондоо нютагуудтахида орходоо бүри удаан болзороор олзо оршоhоонь абтадаг мүнгэн татабариhаа, социальна хүгжэлтын жасада нэмэлтэ мүнгэ hомолхо ябадалhаань сүлөөлхэ;

— хамтын предприятинуудта салин хүлhэнэй хэмжээе дирекци болон профсоюзууд тодорхойлхо.

Алас-Дурнын зүгтэ «сугтаа хэрэг эрхилэлгын зононуудые» бии болгохо тухай бидэнэр бодомжолжо байнабди. Эндэ тамуужанай мүнгэн татабари хэлгын, гадаадын-экономическа хэлсээ баталалгые хизаарлалгын болон налог таталгын хүнгэлэлтэтэй эрхэ байдал тогтоогдохо ёhотой. Гадна байгаалиин болон ажалай нөөсэнүүдэй түлөө бага түлбэри абтаха байна.

Гадаадын-экономическа ажал ябуулгые хүтэлбэрилгэдэ засагай нютагай органуудай эрхэнүүдые улам үргэдхэхэбди. Алас-Дурна зүгэй гадаадын оронуудтай холбоотой предприятинуудай валютна түлбэринүүдэй зарим хубинь засагай нютагай органуудай мэдэлдэ үлэхэ юм. Алас-Дурна зүгтэ гадаадын-экономическа харилсаануудые тааралдуулгын нютагай орган бии болгохо тухай асуудал табихаар болоо гээшэ ха.

Алишье талада аша туhатай ёhодо тушэглэhэн хитад япон совет гурбан талын экономическа ажал ябуулгые үргэдхэхэ арга боломжонуудай бии байhан тухай Хитадай хэблэлдэ бэшэгдэhэн ушарта Советскэ Союзда ехэ анхарал хандуулагдаа. Иимэ хандасые бидэнэр дэмжэнэбди. Тиимэhээ бүхы талануудай бэлэн байгаа hаань, эдэ бодолнуудые бодото байдалда бэелүүлхэ талаар хэмжээнүүдые абахада болоно.

Амарай, Шэтын областьнуудта болон Приморско хизаарта хүдөө ажахын продукци Хитад талатай хамта үйлэдбэрилхэ тухай, бэе бэедээ туhалалгын ёho гуримда тушэглэн, эндэ элдэб граждан объектнүүдые барилгада хабаадалсаха тухай Хитад талатай хэлсээнүүдые баталхаар бэлэнбди гэжэ дээрэ хэлэгшэдээ нэмэхээр байна.

Корейн хахад арал дээрэхи байдалай бүхыдөө арюудхагдажа байhанhаа уламжалан, Урда-Корейтэй экономическа харилсаа холбоонуудые тогтоохо арга боломжонууд нээгдэжэ болохо гээд hанахаар байна.

Харилсаа холбоонуудай олон ондоо, шэнэ түхэл янзануудай улам үргэдхэхэ бүри гадаадын туризмын хүгжэхэ материальна болон психологическа үндэhэ hуури байгуулагдаха байна гээд батаар этигэнэб.

Үдэр бүхэнэйнгөө ажабайдалда өөрынгөө ажал ябуулгаар хэрэгтэй байhанаа харуулhан арадай дипломатиие зүрхэтэйгөөр оруулха, хүнүүдэй хоорондохи харилсаа холбоонуудые үргэдхэхэ шухала гээд тоолонобди. Энээнтэй дашарамдуулан, Азиин-Номгон океанай оршондохи арадуудай соёлой талаар хоорондоо харилсалгын түб бии болгохо тухай бодожо үзөө hаа яахаб? Нийтын тус организациин болон тэрэнэй национальна отделенинүүдэй гол зорилгонь юун болохо байгааб гэхэдэ, эрдэм ухаанай болон бусад ажал ябуулгын элдэб hалбаринуудта хабаатай проектнүүдые зохёолго, эрдэмтэдэй, студентнэрэй, элдэб оронуудай юрын эрхэтэдэй хоорондохи харилсаануудта туhалалга, гуманитарна болон экологическа хамтын шэнжэлэлгэнүүдые үнгэргэлгэдэ туhалха хэрэг болохо байгаа.

Хүндэтэ нүхэдүүд! Агуу ехэ Азиин-Номгон далайн түбиин ерээдүй тээшэ замай эхиндэнь лэ бидэнэр байнабди. Хэхэ юумэмнай ехэ. Бидэнэрые бэрхэшээлнүүд, hаад түбэг, точ шэнэшье юумэн хүлеэнэ. Дүй дүршэлөөр болон дадал шадабаряар баяжан, залан шуудаар урагшаа дабшахабди. Хэрэгнай ехэ ха юм.

Дэлхэймнай үглөө бүхэниинь зүүн зүгтэ, hайханаар хэлэхэ болоо hаа, Сибириин хэмжээгээр абахада, тиимэшье холо бэшэ, би энээниие Красноярска хизаар соогуур ниидэхэдээ мэдэрээ hэм, Номгон далай дээрэ мандана.

Үдэр бүхэнэймнай ажал хэрэгүүдэй шэнэдхэн хубилгалгын, эб найрамдал болон арадуудай хоорондохи этигэл найдал бэхижүүлгын зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ замаар урагшаа дабшасуемнай хангахын тулада хүдэлэе!

Хани барисаан — манай баялиг

ЙЛШАДНАЙ — СОЁЛШОД

КПСС-эй Улаан-Үдын городской комитедэй болон арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдкомой хүдэлмэрилэгшэд анда хотынгоо ээлжээтэ делегациие угтан абаба. Партиин горкомой нэгэдэхи секретарь П. А. Чукреев сүглэрэгшэдэй зүгhөө айлшадаа Улаан-Үдэ ерэhэнтэйнь халуунаар амаршалаад, ниислэл хото тухайгаа тобшохоноор хөөрэжэ үгэбэ.

hүүлэрнь монгол нүхэдэй зүгhөө Баяраа үгэ хэлээд, нүхэр Чукреевтэ Монгол арадай вождь Д. Сүхэ-Баатарай дүрсэ бүтээл барюулба.

Иимэ олон хүнhөө бүридэhэн монгол делегаци hая нааша Улаан-Үдэдэ ерээгүй юм. Эдэнэр хэдэн хоногой турша соо Улаан-Үдөөр аяншалха зуураа, прибор бүтээлгын нэгэдэлэй, шэлэй заводой, трикотаж гадар хубсаhанай ажалша коллективүүдтэй, соёлой институдай студентнэртэй, залуушуулай театрай хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзахаhаа гадна, зарим газартань концерт наада харуулха байна.

Айлшаднай программынгаа ёhоор этнографическа, байгаалиин болон Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейнүүдтэй танилсаа.

Сентябриин 22-то ород драмын театр соо Эб найрамдалай үдэшэ болохо. Айлшаднай тэндэ бэлиг шадабаряа hайсал харуулха байна. Тэдэнэй дунда ганса Дархан хото соогоо бэшэ, мүн орон доторооошье мэдээжэ хүнүүд бии. Жэшээлхэдэ, хоолой татажа дуулагша Рагчаа хори гаран жэлдэ уран hайханай нааданда дуу дуулажа ябана. Медсестра Алтансэсэр хатархадаа бэрхэ. Тэрэ республика дотороо харалгын алтан медальда хүртэнхэй. Жолоошон Содовдорж нааданда мүн лэ хорёод жэлдэ хабаадана. Морин хуурша Уранбат Долхсурэн хоёр фестивалиин алтан медальда хүртэhэн магтаалтай.

В. ТОКТОХОЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Монголой арадай дуу гүйсэдхэгшэ Рагчаа. 2. Тус заводой үйлэдбэриин талмай дээрэ. 3. Шэлэй заводой ёлкын нааданхайнуудые хэдэг цех соо.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

...циалис оронуудаар

...Банска-Бистри- ...сэрэгшэдтэ бод- ...өөгэй дэргэдэ ...дые табижа, энэ ...Словакиин ара- ...44 жэлэй ойе ...ой августын 29- ...чех коммунист- ...скэ булимтараг- ...рикально-фашис ...эсэргүү бу- ...оhон юм. ...урланай совет ...уулзалга бо- ...К-гай Президиу- ...Словакиин Национальна Соведэй түрүүлэгшэ В. Шалгович тэрээн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, словак арадай тэмсэлдэ совет солдадууд болон партизанууд гайхамшагта хубитаа оруулhан юм гэжэ тэмдэглэбэ.

ПРАГА. Чехословакиин Оломоуц хотодо ойн баярай XX уласхоорондын органна фестиваль болобо. Венгриин, ГДР-эй, Голландиин, ФРГ-гэй ба Чехословакиин мэдээжэ хүгжэмшэд тэрээндэ хабаадаба. XVIII зуун жэлэй түрүүшын хахадта байгуулагдаhан суута орган дээрэ тэдэнэр наадаа. Иоганн Себастьян Бахай ба бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ бусад композиторнуудай зохёолнуудые тэдэнэр гүйсэдхэбэ.

* * *

Чехословакиин, мүн тэрэшэлэн Австриин, ГДР-эй, Италиин, Швейцариин ба Советскэ Союзэй зуугаад шахуу фокусникууд уласхоорондын заншалта «Магик-88» фестивальда хабаадаха байна. Сентябриин эхеэр Словакиин ниислэлдэ тэрэ үнгэргэгдэхэ, Братиславада болоhон пресс-конференци дээрэ журналистнуудта энээн тухай мэдээсэгдээ.

ХАНОЙ. Ногоон сайгаар оронойнгоо хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахые оролдон, мүн тэрэшэлэн гадаадын оронуудта сай худалдаа наймаанда эльгээхэ уялгануудаа дүүргэхын тула Виньву провинцида оршодог сай үйлэдбэрилгын Камхе фабрикын ажалшад өөрэдынгөө хүсөөр үйлэдбэриеэ hэргээн шэнэдхэhэн байна. Хараалагдаhан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэдэнь, үйлэдбэриин ургалтада hайн нүлөө үзүүлэгдэнэ. Мүнөө жэлэй хоёрдохи кварталда тус фабрика 100 гаран тонно набша намаа болбосоруулаа hэн. Энэ кварталай дүүрэтэр хэрэглэгшэдтэ үшөө 400 тонно сай эльгээгдэхэ юм.

Хэhэн хүдэлмэриин зэргээр түлбэри абадаг болоhоной, жэлэй түсэбые зохёолгодо коллективэй түлөөлэгшэдэй хабаадаhанай ашаар амжалта туйлагдаа.

(ТАСС).

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАhАА

ЭБ НАЙРАМДАЛТА ШЭНЭ ҮҮСХЭЛНҮҮД

Красноярска хизаарай ажалшадай түлөөлэгшэдтэй уулзалга дээрэ М. С. Горбачевой хэлэhэн үгэ гадаадын оронуудай олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ үргэнөөр толилогдоно, дамжуулагдана.

«КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь үгэ хэлэхэдээ, СССР-тэ бэелүүлэгдэжэ байhан хубилган шэнэдхэлгын түрүүшын жэлнүүдэй дүнгүүдые дэлгэрэнгыгээр шэнжэлбэ, уласхоорондын байдалые саашадань гуримшуулха арга олгохо уялгатай шэнэ эб найрамдалта үүсхэлнүүдые гаргаба»,— гэжэ Чехословакиин телевидениин шэнжэлэгшэ тэмдэглээ.

«Бодото байдал, hайн хүсэл эрмэлзэл, харюусалга» — гэhэн гаршаг доро Болгариин «Работническо дело» газетэ М. С. Горбачевой хэлэhэн үгые толилбо. Венгриин Арадай Республикын телевизионно hониниие шэнжэлэгшэ ингэжэ тэмдэглээ: «Экономическа реформо гүйсэгырүүлхэ, политическэ байгуулалтые хубилгаха, совет обществын бүхы ажабайдалда демократиие нэбтэрүүлхэ шухала шиидхэбэринүүдые баталан абаhан XIX партийна конференциhээ хойшо үнгэрhэн саг эдэбхитэй ажал ябуулгануудай, эдэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ бодото хүдэлмэриин үе саг болобо гэжэ Красноярскда хэлэгдэhэн үгэ соohоо совет хүнүүд гол тобшолол хэнэ».

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин хэлэhэн үгэ хадаа «Москвагай шэнэ эб найрамдалта доботолго» болоно гэжэ Японой «Майнити» газетэ бэшэнэ. 1986 ондо Владивостогто совет хүтэлбэрилэгшын түрүүлэн хэлэhэн үгэ соо Азиин-Номгон далайн оршондо аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэhэн үүсхэлнүүдэй проект табяа hэн гэжэ газетэ hануулба. «Европодо аюулгүй байдал хангаха, буу зэбсэгүүдые хинаха хөөрэлдөөнүүд дээрэ дэбжэлтэ туйлаhанай hүүлээр М. Горбачев Красноярскда үгэ хэлэхэдээ, «Ази түбидэхи шахардуу шанга байдалые hуларуулха тухай hанал бодолоо али бүхы талаhаань тодорхойгоор найруулба,— гэжэ газетэ бэшэнэ.— Энэ үгэнь Советскэ Союзай Зүүн зүгэй оронуудта хабаатай шэнэ политикын эхин болоно, Азиин-Номгон далайн оршондо Москвагай бэелүүлдэг удаан болзорой стратегиие элирхэйлэн харуулна».

«М. Горбачевой гаргаhан үүсхэл хадаа Ази түбидэ амгалан байдал хангаха шэнэ түсэб болоно»,— гэжэ Индиин ехэ ехэ газетэнүүд шэнжэлнэ. «Индиан экспресс» ингэжэ тэмдэглэнэ: «Уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ холын хараатай зорилгонуудые табихадаа, совет хүтэлбэрилэгшэ энэ райондо ядерна буу зэбсэгүүдые саашадань үргэдхэлгые болюулха зорилготой шэнэ дурадхалнуудые оруулба. Ази тушаа, мүн бусад ондоо түби тушаа СССР-эй бэелүүлдэг политика эрхэ сүлөөтэйгөөр hунган шэлэлгын, амгалан ёhоор зэргэ оршолгын гол ёhонуудта үндэhэлнэ».

«М. Горбачев шэнэ үүсхэл дурадхана» гэhэн гаршагтайгаар «Вашингтон пост» газетэ Москваhаа абтаhан корреспонденциеэ толилбо. «Амгалан тайбан зорилготойгоор замбуулинай дайда шэнжэлхын тула уласхоорондын харилсаанай түбые Красноярскын радиолокационно станциин үндэhэ hуури дээрэ байгуулхые дурадхахадаа, совет хүтэлбэрилэгшэ шэнэ дипломатическа үүсхэл гаргаба,— гэжэ газетэ тэмдэглэнэ.— Энэ дурадхалынь стратегическэ буу зэбсэгүүдэй талаар США-тай саашанхи хөөрэлдөөнүүдэй замда ушаруулагдаhан бэрхэшээл түбэгүүдые усадхаха талаар шэглүүлэгдэнхэй байна».

Советскэ Союз хадаа Азиин томо ехэ гүрэн болоно гэжэ М. С. Горбачевой Красноярскда хэлэhэн үгэ үшөө дахин hануулба гээд Францийн «Антенн-2» гэдэг телепрограммые хүтэлэгшэ тэмдэглээ. Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалнуудые Москвагай зүбшэн хэлсэлгэ США болон Баруун Европоор хизаарлагдадаггүй, харин хөөрэлдөөнүүдтэ Хитад болон Японийе элсүүлэн хабаадуулхые хараална гэжэ эдэ үүсхэлнүүд элирхэйлэн гэршэлнэ.

Норвегиин судна-барилгын фирмэ Баруун Германиин верфинүүдтэй хэлсээ хэжэ, дэлхэй дээрэ эгээл томо аяншалгын судна бүтээхэ зорилго хараалба. Тус суперсудна утаашаа 400 метр, хүндэлөөшөө 90 метр утатай, дүн хамта 7200 хүниие зөөхэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: энэ суднын эзэн ерээдүйн суднын македэй дэргэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

УЛАСХООРОНДЫН ХУРАЛДААН

ВЕНЭ. Эндэхи Уласхоорондын экономико шэнжэлэлгын институдай эмхидхэhэн хуралдаан Европын социалис ба капиталис оронуудай хоорондо али алиндань ашатай туhатай, үрэ түгэс худалдаа наймаанай болон экономическа харилсаанай хүгжэлтын харгы замуудые тодорхойлолгодо зорюулагдаhан байгаа. Австриин, мүн бусад оронуудай элитэ мэдээжэ эрдэмтэд-экономистнууд, худалдаа наймаанай-промышленна бүлэгүүдэй түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадаба.

СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн О. Богомолов Советскэ Союзда бэелүүлэгдэжэ байhан хубилган шэнэдхэлгын үедэ экономикодо, банкын хэрэгтэ, гадаадын худалдаа наймаанда хэгдэжэ байhан хубилалтанууд тухай элидхэл хэхэдэнь, хуралдаанда хабаадагшад тэрэниие зүбшэн хэлсэhэн байгаа. Эдэ бүгэдэ СССР-тэ худалдаа наймаанай-экономическа харилсаанда шэнэ, бүри үргэн ехэ, таарамжатай hайн хараа түсэбүүдые табиха арга олгохо байна гэжэ хөөрэлдөөнэй үедэ заагдаа.

КПЧ-гэй ЦК-гай ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

ПРАГА. КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй заседани боложо, түрүүшын хахад жэлдэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтые, июль ба август hарануудта бэелүүлэгдэhэн даб дээрэхи дүнгүүдые хаража үзэбэ.

Арадай ажахые хүгжөөлгын хараа түсэбүүд hайжаруулагдаа. Нёдондо жэлэй үрэ дүнгүүдhээ илгаань юуб гэхэдэ, түсэбэй зарим хараа зорилгонуудынь дүүргэгдэхэhээ гадна, үлүүлэгдэhэн байна. Энэнь промышленностьда, барилгада хабаатай. Хүдөө ажахын продукци гүрэндэ худалдаха, промышленна эд бараа гадаадада гаргаха, орон доторой дэлгүүрнүүдтэ худалдаха даабаринууд дүүргэгдээ.

Гэбэшье түйлаhан амжалтануудаа үлүүсэ ехээр сэгнэжэ болохогүй гэжэ Президиумэй заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Экономикодо дутуу дунданууд үшөөл дайралдана. Үйлэдбэриин ажалшад продукциин ассортиментые үргэдхэхэ, шанарыень hайжаруулха зорилгонуудаа бэелүүлжэ шадабагүй. Энэнь орон доторой дэлгүүртэ хангалтагүй муугаар нүлөөлнэ, гадаадада гаргаха түсэбүүдые дүүргэлгэдэ хойшо татана. Зарим предприятинууд үшөөл гарза ехэтэй байhаар.

Дүлэтэ эхэлнүүдэй баатарнууд

АЛДАР СОЛЫН ГУРБАН ОРДЕНТО

ТҮЭЭМЭНДЭ С. Х. Булутов Челябинскһаа Улаан-Удэ хото ерэжэ, удаань тоонто нютагаа — Түнхэнэй районой Үлбэгэ һуурин ошоо һэн. Сэрэгшын Алдар Солын бүхы гурбан шатын орденто Самбу Хайдаповичые нютагаархинииньхүндэтэйгөөр хүлеэн угтаа бэлэй. Хүндэмүүшээр угтамжын үшөө нэгэ шалтагаан бии һааб даа — энэ жилдэ 75 наһатай болобо бшуу. Залуу наһан, үнгэрһэн жилнүүд болон мүнөөнэй үйлэ хэрэгүүд тухай яаралгүйгөөр хөөрэлдөөн орой һуни болотор үргэлжэлөө һэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жилнүүдтэ онсо шалгарһан Буряадай сэрэгшэд тухай документнүүдые суглуулхаяа СССР-эй Оборонын министерствын архивтэ ошожо ерэһыем мэдэһэн Түнхэнэй нүхэдни С. Х. Булутов тухай бэшэхыем гуйгаа бэлэй.

Дайнай урда жилнүүдтэ республиканска курсада буряад түрүүшын жолоошон хүбүүдэй нэгэн боложо һураһан, удаань жолоошоноор ажаллаһан байна. Аха дүү Монгол орондо интернациональна туһаламжа үзүүлэн, Улаан-Баатарай арһанай комбинат барилсахяяа эльгээгдэһэн юм гэжэ архивай материалнууд хөөрэнэ.

Фашистнуудай манай орондо добтолон ороходо, Улаан Армида татагдажа, Изюм-Барвенков шадар шанга тулэлдаанда тэрэ хүндөөр шархатаа һэн. Госпитальдо удаан хэбтэжэ эргалуулаад, албаяа үргэлжэлүүлһэн байна. Энэ удаа агаарһаа добтолгоһоо хамгаалгын частиин отделениин командираар томилогдоо бэлэй. Фронтын холошогшье һаань, үе-үе болоод, немец самоледуудые һөөргэнь намнаха ушарнууд олон тохёолдогшо бэлэй.

С. Х. Булутов һанаһанаа хүсэлдүүлжэл һалаа. Фронт руу эльгээгыт гэһэн гуйлтатай хэдэн рапортдань зүбшөөһэн харюу одоошье ерэбэ. Тиигэжэ 199-дэхи стрелково дивизиин 584-дэхи стрелково полкын автоматчигуудай отделениин командир болоһон байгаа.

1944 он... Польшын Нарев мүрэн. Тэрэнэй баруун бэедэ фашис түрүү частьнууд бэхилэлтэ хээд, Улаан Армиин тургэн добтолго тогтоохо зорилготой байгаа. Немецүүдэй хүсыень тагнажа мэдэхэ, аргагай һаа, ээлһэн газарһаань намнаха гэһэн даабари Булутовай алба хэдэг взводто үгтэбэ. Һуни С. Булутов П. Захаров хоёр дайсадай траншейнүүдтэ дүтэлөөд, саашаа гаражаа шадабагүй: урдань олон немецүүдэй дуугаралсахые шагнад гээд, бусаа һэн.

Дайсадай бэхилэлтын нүгөө хажуугаа ороод туршаха гэжэ тагнуулшад шиидэбэ. Харааһаан замаараа ошоходоо, нэгэ добуун дээрэ пулемедоор эбсэгжэһэн дайсадай нюуса харуул обёорбо. Захаров ара талаһаань мүлхижэ ошоод, тиишэнь граната шэдэжэрхибэ. Тэндэхи пулемедые абамсаараа, траншейнүүд руу буудаба. Фашистнууд сошоһондоо хорёод сэрэгшэдээ алдажа тэрьедэхэдээ, мүрэнэй нүгөө эрье руу гараһан байна. Тиигэжэ Булутов Захаров хоёрой шэн зоригто ябадалай ашаар полкнь мүрэнэй эрьедэ позицинуудаа түхеэрхэ аргатай болоһон юм.

Мүрэнииe гаталжа, зүүн бэедэнь плацдарм эзэлхэ гэһэн бүри орёо зорилго тэдэнэй урда табигдаба. Нэн түрүүн «хялэ» абаха хэрэгтэй һэн. Булутовай хүтэлбэри доро бүлэг тагнуулшад «хялэнэй» хойноһоо 6 дахин зүүн эрье гараһан байна. Тэдэнэр дайсанай эзэлжэ байһан газарые һайнаар мэдэхэ болоод, зургаадахияа ошоходоо, хоёр «хялэ» баримжа, полкынгоо командованиде асарһан юм.

Нарев мүрэнииe гаталха гэһэн захиралта удаадахи үглөөгүүр абтаба. Һуни болоходо, 15 тагнуулшан нюусаар мүрэнэй зүүн эрьедэ гаражка, гэнтэ эршэмтэйгээр добтолоод, дайсадай траншейнүүдэй түрүүшын окопуудые эзэлбэ. Эртэ үглөөгүүр нэгэ взвод фашистнууд тагнуулшадые һөөргэнь намнаха гэжэ добтолоод, өөһэдөө сухариха баатай болоо һэн. Тэрэл үглөөгүүр полкын гол хүсэн тэрэ газараарнь мүрэнииe гаталжа, саашаа добтолгодо оронон байна.

Энэ баатаршалгынь түлөө полкын командир подполковник Яковлев Алдар Солын III шатын орденоор С. Булутовые шагнаха гээд зууршалһан юм. 199-дэхи стрелково дивизиин командирай 1945 оной февралиин 15-най захиралтаар тэрэ орденоо абаа һэн.

ГУРБАДАХИ рейхын хилэдэ совет сэрэгүүд 1944 оной һүүл багта хүрэһэн юм. Немец сэрэгүүд бүхы фронтоороо сухаржа байбашье, үсэд нэтэрүүгээр тулалдаһаар байгаа һэн. Данциг хотые эзэлхын түлөө 584-дэхи стрелково полк нилээд хүндэ тулалдаа хэхэ ушартай болоһон байна. Совет сэрэгэй эршэмтэй добтолгые бага зэргэшье һаань тогтоохобди гэжэ һайнаар бүхэлэгдэһэн хото соо байһан немецүүдэй найдаһаниинь эли. Хотын эзхада оршоһон шулуун гэрнүүдтэ дотуудые, хажуугаарнь дзодуудые бэлдэһэн байба. Гадна фашистнууд зарим танкнуудаа газарта нүхэ малтажа һуулгаад, нүгөө хахадыень бэхилэлтынгээ ара талаар ябахыень табиһан байгаа бэлэй.

584-дэхи стрелково полк хотын зүүн талаһаа добтолгодо оробо. Дайсадай айхабтар шанга буудалгаһаа полкын түрүүшын добтолго буруу һүэбэ: Тиихэдэнь хажуу болон ара талаһаань сүмэ сохижо, хотые эзэлбэ. Данцигай түлөө тулалдаанда сержант С. Булутов шан габьяа харуулаа. Тэрэнииe шагналда зуурша... документ соо иигэжэ хэлэгдэнэ.

«С. К. Булутов — сержант, Смоленскэ Улаан тугта, Суворовой орденто 199-дэхи стрелково дивизиин 584-дэхи стрелково полкын автоматчигуудай ротын отделениин командир.

Аша габьяань: 1945 оной мартын 27-до Данциг хотын захада болоһон тулалдаанай үедэ дайсадай эсэргүүсэжэ байһан нэгэ гэртэ булэг автоматчигуудтаяа нюусаар дүтэлжэ, тэдэнэй анхарал ондоо тээшэнь хандуулжа шадаад, өөрөө гэр руу ороходоо, автомадаараа болон гранатаар 5 офицерые усадхаа.

1945 оной мартын 28-да Висла мүрэн дээгүүр татагдаһан хүүргэ дээгүүр булэг автоматчигуудтаяа түрүүлэн нүгөөдэ эрье гаражка, фашистнуудай буудажа байһан гэртэ ябуудаг дундае добтолходоо, 10 гитлеровецые худажа, бусадыень намнаа».

БАЙЛДААНАЙ һүүлээр полкын командир тэрэнэй зоримгой, нэтэрүү байһанайнь түлөө баяр баясхалан хүргөөд, Алдар Солын II шатын орденоор шагнаха гээд сержант С. Х. Булутовые зууршалһан юм. Удаань 49-дэхи армиие командалагша генерал-полковник Гришинэй 1945 оной апрелиин 29-нэй захиралтаар сержант Самбу Хайдапович Булутов Алдар Солын II шатын орденоор шагнагдаһан байна.

1945 оной апрель һара гараба. Берлининие сэхэригдэн хүреэлһэн совет сэрэгүүдэй хашалтын шангадажа байһан ye. Берлининие урда талаһаань маршал Коневой, дундуурнь — маршал Жуковай, хойто дайдаһаань маршал Рокоссовскиин сэрэгүүд хүреэлэн добтолно. Гэбэшье гитлеровецүүдэй хүсэн үшөө бууряагүй, айхабтар үсэн деөр эсэргүүсэжэ байгаа һэн.

Одер мүрэн... Тэрэнэй саана фашис Германи эхилнэ. Дэлхэйн дайн дажарые эхилһэн эзэмдэгшэдэй эгээл шангаар бүхэлэгдэһэн һүүлшынь газар. Одер мүрэн дээрэ гараһан совет сэрэгшэд шиидхэхы добтолгодо бэлдэжэ эхилбэ. С. Булутовай алба хэжэ байһан полкдо мүрэнэй саеда эрьедэнь плацдарм эзэлхэ гэһэн даабари үгтэбэ. Энэ хэрэг эхилхыень ахалагша сержант Булутовата полкын командир даалгаба.

Эртэ үглөөгүүр, мүрэн дээрэ унаһан мэнэнэй үшөө дэгдээгүйдэ, огторгойн одо мүшэдэй үшөө унтараагүйдэ, баруун эрьеһээ резинэ хоёр онгосо шэмээгүйгөөр холодобо. Тэрэнэн соо — С. Булутовай толгойлһон 9 сэрэгшэд. Онгосонууд шэмээгүйгөөр һэлюурдэгдэһээр нүгөө эрьедэ аалиханаар дутэлнэ. Эрье хүрэтэр гушаад метрэй үлөөд байхада, тагнуулшадай нэгэниинь болгоомжогүйгөөр хүдэлөөд, һэлюурээ үһа руу шууяатайгаар алдажархиба. Һамдуу байһан зүүн эрье гансата һэришэбэ хэбэртэй. Гэрэлтүүлһэн ракетэнүүд хойно хойноһоо тэнгэри руу дэгдэнэ, пулемёдуудһаа улаан «утаһан» мүрэн руу хоротойгоор эшхэрнэ.

Юу хэлтэйб? С. Булутов бии байгаа шадалаараа түргэнөөр һэлюурдэжэ эхилбэ. «Түргэн, урагшаа!» гэжэ нүхэдтөө задхирна. Энэ үедэ секунда сагшье үнэтэй гэжэ ойлгоһон тагнуулшад шангаар һэлюурдэбэ. Уданшьегүй онгосын оёор мүрэнэй эрьеын хайр шүлүү шударба. «Эндэ гүйхэн, урагшаа!» гэһэн командирай абяан тодоор дуулдаба. Бүхы 9 тагнуулшад сэхэ добтолгодо оробо. Манан тэдэнииe һайнаар халхалаа юм гү, али дайсад нойрһоо хүсэд сэлмээгүй байгаа юм гү — тэдэнэр гээлтэдэ орогүй немецүүдые траншейнүүдһээнь сохин гаргажа шадаба.

Энэ үедэ полкын сапёрнууд мүрэн дээгүүр понтонно хүүргэ татажа эхилээ һэн.

Альганай шэнээн газаар дээрэ шадаал һаа удаан байжа, соединениингээ гол хүсэнүүдэй мүрэнииe гаталалгые хангаха гэһэн шэнэ зорилго тэдэ шийдхэхэ болобо. Дайсадай нэтэрүү добтолгонуудые дүрбэн часай туршэда С. Булутовай автоматчигууд тогтоожо шадаа һэн. Тэдэнэр тэнсүү бэшэ тулалдаанда хэдэн нүхэдөө алдабашье, хэншье сухаряагүй. Фашис миномёдуудай, үхэр буугай һомонүүдшье диилээгүй. Баруун эрьеһээ мачай артиллерини туһалаагүй һаа, дайсадай добтолгонуудые тогтоохонь Булутовай сэрэгшэдтэ үнэхөөрөөшье хүндэ байха һэн. Понтонно хүүргэ саг соогоо бэригдэжа, танкнууд, ябаган сэрэг зүүн эрье руу субажа захалаа һэн.

Тагнуулшадай бэелүүлһэн энэ операцык нээрээшье зоримгой байгаа. Тэдэнэр гитлеровецүүдэй бүхы добтолгонуудые тогтоохоһоо гадна немец офицер солдат хоёрые плендэ абажа шадаһан юм. Тэдэнь өөһэдынгөө техниктэ болон нөөсэнүүд тухай сэнтэй мэдээнүүдые хөөрэжэ үгэһэн байна.

Полкынь шэнэ командир, подполковник Яковлев ахалагша сержант С. Х. Булутовые сэрэгшын эгээл дээдын шагналаар — Алдар Солын I шатын орденоор шагнаха тухай зууршалаа бэлэй. Тэрэнииень 2-дохи Белорусска фронтые командалагша, маршал К. К. Рокоссовскиин батадхаһанай удаа СССР Союзай Верховно Советэй Президиумэй Указаар Самбу Хайдапович Булутов Алдар Солын I шатын ордендо һүртэһэн байна.

АЛДАР СОЛЫН бүхы шатын орденто болоһон С. Булутов удаань Зүүн Пруссида, Зүүн Померанида болоһон байлдаануудта хабаадалсажа, дайшалхы замаа Эльбэ мүрэн дээрэ, Людвигслуст шадар түгэсэһэн юм.

— 1942 ондо түрүүшын хүндэ контузи абаһанһаа хойшо олохон тулалдаануудта хабаадалсаһаан аад, нэгэшье шархатаагүйб гэжэ һанахада, этигэхэнь хүшэр,— гэжэ Самбу Хайдапович мүнөө өөрөөшье гайхан дурсадаг.

Сэрэгэй албанһаа 1945 ондо табигдажа, гэр булэдөө Ярославль хото бусаа һэн. Удаань Урда Уралай руу зөөжэ, Челябинскын трактурна заводто ажаллажа эхилһэн юм. Тиишэ зөөжэ ошохынгоо урда тэрэ түрэл нютагаараа айлшалһан байна. Үндэр наһатай болоһон эжынь — Дулма Гомбоевна баатар хүбүүнэйгээ ерэхэдэ, одоол баярлахын ехээр баярлаа бэлэй. 12 хүүгэдые хүмүүжүүлжэ байһан Эхэ-герой Цыремжит Гомбоевна гэжэ нагаса абгайтаяа үүлзөө һэн.

Дайнай удаадахи жилдэ Булутовтанай бүлэдэ хүбүүн түрэбэ. Тэрэ гэһээр дүшэ гаран жилэй түршэдэ Валентина Варсонафьевнатаяа жаргалтай ажаһууна. Самбу Хайдапович Челябинскын трактурна заводто бүхэли наһаараа ажаллажа, суута заводой ветеранай хүндэтэ нэрэ эзэртэй болонхой.

Дайнай болон ажалай ветеран зүрхэ сэдьхэлээрээ залуу зандаа. Һүрэгшадтай, залуушуултай уулзалгануудта ходо хабаадалсажа, Агууехэ Иланһан ямар сэнтэйхэгээр түйлагдаһан, дайшалхы нүхэд түхайгаа хөөрэжэ байдаг юм. Мүнөө хубилган шэнэдхэлгын үедэ хүн зоной оронойнгоо түүхээр тон ехээр һонирхожо байһан сагта. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн, тэрэнэй үнэ сэн, баатар хүбүүд тухай үнэн сэхэ үгэ ехэ удха шанартай. Ажабайдалай эдэбхитэй хараа шугам баримталһан ветеран энэ хэрэгтэшье өөрын хубита оруулалсаһаар.

Д. ЦЫРЕНОВ,
манай штатнабэшэ корр.

ОЛИМПИАДА ХЭБЛЭЛЭЙ ТОЛИ СОО

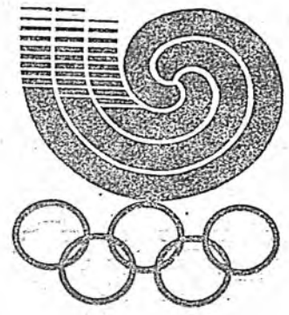

СЕУЛ. (ТАСС). Урда Корейн ниислэл — Сеул хотодо үнгэргэгдэжэ байһан XXIV Олимпиин наадануud дээрэ тэмсэл үдэрһөө үдэртэ улам бүри шангадана. Мэргэн буудагшад, тамарагшад, хүндэ атледүүд, гимнастнууд, волейболистнууд, футболистнууд, баскетболистнууд, боксернууд болон бусад зүйлэй спортсменүүд мүрысэнэ.

Сентябриин 19-дэ манай ороной суглуулагдамал командын түлөөлэгшэд зарим зүйлнүүдээр ехэ амжалта туйлажа, Олимпиадын чемпион болоһон, шангуудта хүртэһэн байха юм. Тбилиси хотын спортсменка Нино Салуквадзе юрын пистоледээр буудахадаа, хёрхо мэргэн байһанаа харуулжа, олимпийскэ чемпион болобо. Тэрэ эсэгэ Вахтанг Салуквадзиһаа эстафетэ абаа гэхэдэ алдуу болохогүй. Ушарынь юуб гэхэдэ, эсэгэнь оронойнгоо суглуулагдамал командын бүридэлдэ орожо, элдэб мүрысөөнүүдтэ амжалта туйлаһан байха. Гэбэшье олон шагналнуудтай таг дээрэнь олимпийскэ шагнал үгы һэн. Тиин мүнөө басагануудай хүсэлдүүлжэл һалаа. Фронт руу эльгээгыт гэһэн гуйлтатай хэдэн рапортдань зүбшөөһэн харюу одоошье ерэбэ. Тиигэжэ 199-дэхи стрелково дивизиин 584-дэхи стрелково полкын автоматчигуудай отделениин командир болоһон байгаа.

1944 он... Польшын Нарев мүрэн. Тэрэнэй баруун бэедэ фашис түрүү частьнууд бэхилэлтэ хээд, Улаан Армиин тургэн добтолго тогтоохо зорилготой байгаа. Немецүүдэй хүсыень тагнажа мэдэхэ, аргагай һаа, ээлһэн газарһаань намнаха гэһэн даабари Булутовай алба хэдэг взводто үгтэбэ. Һуни С. Булутов П. Захаров хоёр дайсадай траншейнүүдтэ дүтэлөөд, саашаа гаражка шадабагүй: урдань олон немецүүдэй дуугаралсахые шагнад гээд, бусаа һэн.

Дайсадай бэхилэлтын нүгөө хажуугаа ороод туршаха гэжэ тагнуулшад шиидэбэ. Харааһаан замаараа ошоходоо, нэгэ добуун дээрэ пулемедоор эбсэгжэһэн дайсадай нюуса харуул обёорбо. Захаров ара талаһаань мүлхижэ ошоод, тиишэнь граната шэдэжэрхибэ. Тэндэхи пулемедые абамсаараа, траншейнүүд руу буудаба. Фашистнууд сошоһондоо хорёод сэрэгшэдээ алдажа тэрьедэхэдээ, мүрэнэй нүгөө эрье руу гараһан байна. Тиигэжэ Булутов Захаров хоёрой шэн зоригто ябадалай ашаар полкнь мүрэнэй эрьедэ позицинуудаа түхеэрхэ аргатай болоһон юм.

Мүрэнииe гаталжа, зүүн бэедэнь плацдарм эзэлхэ гэһэн бүри орёо зорилго тэдэнэй урда табигдаба. Нэн түрүүн «хялэ» абаха хэрэгтэй һэн. Булутовай хүтэлбэри доро бүлэг тагнуулшад «хялэнэй» хойноһоо 6 дахин зүүн эрье гараһан байна. Тэдэнэр дайсанай эзэлжэ байһан газарые һайнаар мэдэхэ болоод, зургаадахияа ошоходоо, хоёр «хялэ» баримжа, полкынгоо командованиде асарһан юм.

Нарев мүрэнииe гаталха гэһэн захиралта удаадахи үглөөгүүр абтаба. Һуни болоходо, 15 тагнуулшан нюусаар мүрэнэй зүүн эрьедэ гаражка, гэнтэ эршэмтэйгээр добтолоод, дайсадай траншейнүүдэй түрүүшын окопуудые эзэлбэ. Эртэ үглөөгүүр нэгэ взвод фашистнууд тагнуулшадые һөөргэнь намнаха гэжэ добтолоод, өөһэдөө сухариха баатай болоо һэн. Тэрэл үглөөгүүр полкын гол хүсэн тэрэ газараарнь мүрэнииe гаталжа, саашаа добтолгодо оронон байна.

Энэ баатаршалгынь түлөө полкын командир подполковник Яковлев Алдар Солын III шатын орденоор С. Булутовые шагнаха гээд зууршалһан юм. 199-дэхи стрелково дивизиин командирай 1945 оной февралиин 15-най захиралтаар тэрэ орденоо абаа һэн.

ГУРБАДАХИ рейхын хилэдэ совет сэрэгүүд 1944 оной һүүл багта хүрэһэн юм. Немец сэрэгүүд бүхы фронтоороо сухаржа байбашье, үсэд нэтэрүүгээр тулалдаһаар байгаа һэн. Данциг хотые эзэлхын түлөө 584-дэхи стрелково полк нилээд хүндэ тулалдаа хэхэ ушартай болоһон байна. Совет сэрэгэй эршэмтэй добтолгые бага зэргэшье һаань тогтоохобди гэжэ һайнаар бүхэлэгдэһэн хото соо байһан немецүүдэй найдаһаниинь эли. Хотын эзхада оршоһон шулуун гэрнүүдтэ дотуудые, хажуугаарнь дзодуудые бэлдэһэн байба. Гадна фашистнууд зарим танкнуудаа газарта нүхэ малтажа һуулгаад, нүгөө хахадыень бэхилэлтынгээ ара талаар ябахыень табиһан байгаа бэлэй.

584-дэхи стрелково полк хотын зүүн талаһаа добтолгодо оробо. Дайсадай айхабтар шанга буудалгаһаа полкын түрүүшын добтолго буруу һүэбэ: Тиихэдэнь хажуу болон ара талаһаань сүмэ сохижо, хотые эзэлбэ. Данциг түлөө тулалдаанда сержант С. Булутов шан габьяа харуулаа. Тэрэнииe шагналда зуурша... документ соо иигэжэ хэлэгдэнэ.

«С. К. Булутов — сержант, Смоленскэ Улаан тугта, Суворовой орденто 199-дэхи стрелково дивизиин 584-дэхи стрелково полкын автоматчигуудай ротын отделениин командир.

Аша габьяань: 1945 оной мартын 27-до Данциг хотын захада болоһон тулалдаанай үедэ дайсадай эсэргүүсэжэ байһан нэгэ гэртэ булэг автоматчигуудтаяа нюусаар дүтэлжэ, тэдэнэй анхарал ондоо тээшэнь хандуулжа шадаад, өөрөө гэр руу ороходоо, автомадаараа болон гранатаар 5 офицерые усадхаа.

1945 оной мартын 28-да Висла мүрэн дээгүүр татагдаһан хүүргэ дээгүүр булэг автоматчигуудтаяа түрүүлэн нүгөөдэ эрье гаражка, фашистнуудай буудажа байһан гэртэ ябуудаг дундае добтолходоо, 10 гитлеровецые худажа, бусадыень намнаа».

БАЙЛДААНАЙ һүүлээр полкын командир тэрэнэй зоримгой, нэтэрүү байһанайнь түлөө баяр баясхалан хүргөөд, Алдар Солын II шатын орденоор шагнаха гээд сержант С. Х. Булутовые зууршалһан юм. Удаань 49-дэхи армиие командалагша генерал-полковник Гришинэй 1945 оной апрелиин 29-нэй захиралтаар сержант Самбу Хайдапович Булутов Алдар Солын II шатын орденоор шагнагдаһан байна.

1945 оной апрель һара гараба. Берлининие сэхэригдэн хүреэлһэн совет сэрэгүүдэй хашалтын шангадажа байһан ye. Берлининие урда талаһаань маршал Коневой, дундуурнь — маршал Жуковай, хойто дайдаһаань маршал Рокоссовскиин сэрэгүүд хүреэлэн добтолно. Гэбэшье гитлеровецүүдэй хүсэн үшөө бууряагүй, айхабтар үсэн деөр эсэргүүсэжэ байгаа һэн.

Одер мүрэн... Тэрэнэй саана фашис Германи эхилнэ. Дэлхэйн дайн дажарые эхилһэн эзэмдэгшэдэй эгээл шангаар бүхэлэгдэһэн һүүлшынь газар. Одер мүрэн дээрэ гараһан совет сэрэгшэд шиидхэхы добтолгодо бэлдэжэ эхилбэ. С. Булутовай алба хэжэ байһан полкдо мүрэнэй саеда эрьедэнь плацдарм эзэлхэ гэһэн даабари үгтэбэ. Энэ хэрэг эхилхыень ахалагша сержант Булутовата полкын командир даалгаба.

Эртэ үглөөгүүр, мүрэн дээрэ унаһан мэнэнэй үшөө дэгдээгүйдэ, огторгойн одо мүшэдэй үшөө унтараагүйдэ, баруун эрьеһээ резинэ хоёр онгосо шэмээгүйгөөр холодобо. Тэрэнэн соо — С. Булутовай толгойлһон 9 сэрэгшэд. Онгосонууд шэмээгүйгөөр һэлюурдэгдэһээр нүгөө эрьедэ аалиханаар дутэлнэ. Эрье хүрэтэр гушаад метрэй үлөөд байхада, тагнуулшадай нэгэниинь болгоомжогүйгөөр хүдэлөөд, һэлюурээ үһа руу шууяатайгаар алдажархиба. Һамдуу байһан зүүн эрье гансата һэришэбэ хэбэртэй. Гэрэлтүүлһэн ракетэнүүд хойно хойноһоо тэнгэри руу дэгдэнэ, пулемёдуудһаа улаан «утаһан» мүрэн руу хоротойгоор эшхэрнэ.

Юу хэлтэйб? С. Булутов бии байгаа шадалаараа түргэнөөр һэлюурдэжэ эхилбэ. «Түргэн, урагшаа!» гэжэ нүхэдтөө задхирна. Энэ үедэ секунда сагшье үнэтэй гэжэ ойлгоһон тагнуулшад шангаар һэлюурдэбэ. Уданшьегүй онгосын оёор мүрэнэй эрьеын хайр шүлүү шударба. «Эндэ гүйхэн, урагшаа!» гэһэн командирай абяан тодоор дуулдаба. Бүхы 9 тагнуулшад сэхэ добтолгодо оробо. Манан тэдэнииe һайнаар халхалаа юм гү, али дайсад нойрһоо хүсэд сэлмээгүй байгаа юм гү — тэдэнэр гээлтэдэ орогүй немецүүдые траншейнүүдһээнь сохин гаргажа шадаба.

Энэ үедэ полкын сапёрнууд мүрэн дээгүүр понтонно хүүргэ татажа эхилээ һэн.

Альганай шэнээн газаар дээрэ шадаал һаа удаан байжа, соединениингээ гол хүсэнүүдэй мүрэнииe гаталалгые хангаха гэһэн шэнэ зорилго тэдэ шийдхэхэ болобо. Дайсадай нэтэрүү добтолгонуудые дүрбэн часай туршэда С. Булутовай автоматчигууд тогтоожо шадаа һэн. Тэдэнэр тэнсүү бэшэ тулалдаанда хэдэн нүхэдөө алдабашье, хэншье сухаряагүй. Фашис миномёдуудай, үхэр буугай һомонүүдшье диилээгүй. Баруун эрьеһээ мачай артиллерини туһалаагүй һаа, дайсадай добтолгонуудые тогтоохонь Булутовай сэрэгшэдтэ үнэхөөрөөшье хүндэ байха һэн. Понтонно хүүргэ саг соогоо бэригдэжа, танкнууд, ябаган сэрэг зүүн эрье руу субажа захалаа һэн.

Тагнуулшадай бэелүүлһэн энэ операцык нээрээшье зоримгой байгаа. Тэдэнэр гитлеровецүүдэй бүхы добтолгонуудые тогтоохоһоо гадна немец офицер солдат хоёрые плендэ абажа шадаһан юм. Тэдэнь өөһэдынгөө техниктэ болон нөөсэнүүд тухай сэнтэй мэдээнүүдые хөөрэжэ үгэһэн байна.

Полкынь шэнэ командир, подполковник Яковлев ахалагша сержант С. Х. Булутовые сэрэгшын эгээл дээдын шагналаар — Алдар Солын I шатын орденоор шагнаха тухай зууршалаа бэлэй. Тэрэнииень 2-дохи Белорусска фронтые командалагша, маршал К. К. Рокоссовскиин батадхаһанай удаа СССР Союзай Верховно Советэй Президиумэй Указаар Самбу Хайдапович Булутов Алдар Солын I шатын ордендо һүртэһэн байна.

АЛДАР СОЛЫН бүхы шатын орденто болоһон С. Булутов удаань Зүүн Пруссида, Зүүн Померанида болоһон байлдаануудта хабаадалсажа, дайшалхы замаа Эльбэ мүрэн дээрэ, Людвигслуст шадар түгэсэһэн юм.

— 1942 ондо түрүүшын хүндэ контузи абаһанһаа хойшо олохон тулалдаануудта хабаадалсаһаан аад, нэгэшье шархатаагүйб гэжэ һанахада, этигэхэнь хүшэр,— гэжэ Самбу Хайдапович мүнөө өөрөөшье гайхан дурсадаг.

Сэрэгэй албанһаа 1945 ондо табигдажа, гэр булэдөө Ярославль хото бусаа һэн. Удаань Урда Уралай руу зөөжэ, Челябинскын трактурна заводто ажаллажа эхилһэн юм. Тиишэ зөөжэ ошохынгоо урда тэрэ түрэл нютагаараа айлшалһан байна. Үндэр наһатай болоһон эжынь — Дулма Гомбоевна баатар хүбүүнэйгээ ерэхэдэ, одоол баярлахын ехээр баярлаа бэлэй. 12 хүүгэдые хүмүүжүүлжэ байһан Эхэ-герой Цыремжит Гомбоевна гэжэ нагаса абгайтаяа үүлзөө һэн.

Дайнай удаадахи жилдэ Булутовтанай бүлэдэ хүбүүн түрэбэ. Тэрэ гэһээр дүшэ гаран жилэй түршэдэ Валентина Варсонафьевнатаяа жаргалтай ажаһууна. Самбу Хайдапович Челябинскын трактурна заводто бүхэли наһаараа ажаллажа, суута заводой ветеранай хүндэтэ нэрэ эзэртэй болонхой.

Дайнай болон ажалай ветеран зүрхэ сэдьхэлээрээ залуу зандаа. Һүрэгшадтай, залуушуултай уулзалгануудта ходо хабаадалсажа, Агууехэ Иланһан ямар сэнтэйхэгээр түйлагдаһан, дайшалхы нүхэд түхайгаа хөөрэжэ байдаг юм. Мүнөө хубилган шэнэдхэлгын үедэ хүн зоной оронойнгоо түүхээр тон ехээр һонирхожо байһан сагта. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн, тэрэнэй үнэ сэн, баатар хүбүүд тухай үнэн сэхэ үгэ ехэ удха шанартай. Ажабайдалай эдэбхитэй хараа шугам баримталһан ветеран энэ хэрэгтэшье өөрын хубита оруулалсаһаар.

Д. ЦЫРЕНОВ,
манай штатнабэшэ корр.

БАСАГАДАЙШЬЕ ДУРА ТАТАНА

Япон арадай дзюдо барилдаае һая болотор эрэшүүл лэ эрхилдэг байһан юм. Һүүлэй үедэ спортын энэ зүйл басагадайшье дура татадаг болонхой.

Эхэнэрнүүдэй дунда дзюдо барилдаагаар бүхэсоюзна мүрысөөн һаяхан Владивосток хотодо дүүрэбэ. Зургаан союзна республикын, мүн РСФСР-эй 24 область, хизаар болон автономито республикын командануудай 256 басагад барилдаанай хибэс — татами дээрэ гараба. Мүрысөөн 9 шэнүүртэ үнгэргэгдөө. Туд бүхэндэнь 25-һаа 35 хүрэтэр спортсмен басагад хабаадаа.

Улаан-Удын локомотив-вагон заһабарилгын заводой спортын клубай тренернүүд Павел Раков болон Александр Герасимовай һурган хүмүүжүүлдэг дзюдоистнууд дүрбэн шэнүүртэ хабаада һаһаа 67 килограммай шэгнүүртэ мурысэһэн Татьяна Колбина эгээл һайн үрэ дүн харуулжа, дүрбэдэхи һуури эзэлээ.

С. АФАНАСЬЕВ.

СПОРТЛОТО

1988 оной сентябриин 11-дэ үнтэргэгдэһэн 37-дохи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«45-һаа 6-ень тааха спортлото»: 1.375.414 билет ороо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (19 карточка) таагшад — 3.218 түхэриг, дүрбэн номер (1.820 карточка) тааһан хүнүүд — 34 түхэриг, гурбан номер (27.762 карточка) таагшад 3 түхэриг абаха.

«36-һаа 5-ень тааха спортлото»; 13.943.124 билет ороо. Табан номер (22 карточка) таагшад — 10.000 түхэриг, дүрбэн номер (6.028 карточка) тааһан хүнүүд — 119 түхэриг, гурбан номер (192.171 карточка) таагшад 6 түхэриг абаха.

37-дохи тиражай биледүүдээр, 28-һаа 37-дохи тираж хүртээр хабаадаһан 10 тиражай биледүүдээр шүүбэринүүд 1988 оной сентябриин 26-һаа октябриин 26 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

УЛАМ ГЭДЭРГЭЭ СУХАРИБА

«А» классай хоёрдохи бүлэгэй дүрбэдэхи зонын футбольно командануud эзэлжээтэ гаа анхэралда дурадхонабди.

командануud	наадаһа	шүүгээ	тэнцээ	алдаа	бүмбэгэ	Очко
«Иртыш» (Омск)	24	14	6	4	39:14	34
«Звезда» (Эрхүү)	25	12	5	8	29:23	29
«Локомотив» (Шэтэ)	23	12	4	7	31:22	28
СКА (Хабаровск)	24	10	8	6	25:20	28
«Луч» (Владивосток)	24	10	7	7	24:29	27
«Динамо» (Барнаул)	24	9	9	6	34:23	27
«Амур» (Благовещенск)	23	12	2	9	36:27	26
«Металлург» (Новокузн.)	23	10	6	7	28:22	26
«Океан» (Находка)	23	8	9	6	19:16	25
«Амур» (Ком.-на-Амуре)	24	8	8	8	33:25	24
«Торпедо» (Рубцовск)	25	9	5	11	25:28	23
«Автомобилист» (Красн.)	23	8	5	10	21:32	21
«Томь» (Томск)	23	6	7	10	19:28	19
«Чкаловец» (Новосибирск)	24	7	2	15	24:34	16
«Сэлэнгэ» (Улаан-Удэ)	23	5	5	13	15:24	15
«Прогресс» (Бийск)	23	5	4	14	15:35	14

Мүрысөөнэй таблицада болоһон эгээл ехэ хубилалта юун болоноб гэхэдэ, үшөө хэдэн наадануудай сеана түрүү һуринуудай нэгые эзэлжэ ябаһан Благовещенскын «Амурай» аяар долоодохи һуури хүртээр бүүгээниинь болоно. Энэ командын наадын харааһаар байтар эршэ хүсэгэ алдажа, айхабтар һайн байһан техническэ дүнгүүдынь мүрдэба, мүрысөөнэй таблицын дунда хүсэнэгүүдые эзэлһэн командануudайхидал адли болобо. Тиигэжэ тэндээ сезоной дүүрэтэр үлэшэхэнь ха гээд һанахаар байна. Юуб гэхэдэ, оруулһан, алдаһан бүмбэгэнүүдэйнь хоорондохи алгасалдаан тон бага болошоо. Благовещенскын футболистнууд мүрысөөнэй ута зам «бүдэрэнгүй» гаталжа гараха аргагүй байшаба. Магад бэлэдхэлэй үедэ ехэ алдуу гаргаһан байгаа гү?

Һүүлэй наадануудай үедэ эрхим дүн харуулжа ябаһан Омскын «Иртышэй» коллектив хорин дүрбэдэхи наадандаа Владивостокто «Лучта» шүүгдэбэшье, алишье талаврааа түрүү эзэргэдэ ябана. Хэнһээшье олон илалта туйлаа, (14), хэнһээшье үсөөн дахин илагдаа), хэнһээшье олон бүмбэгэ ондоо командануudай бартаа руу оруулаа (39), эгээл үсөөниие өөрынхи руугаа алдаа (14). Тиимэһээ тэдэнэй нөөсэлһэн 34 очконь хоёрдохи һууридаа үлэһэн Эрхүүгэй «Звездаһаа» табан очкогой зайда ябаха аргаа боломжо олгобо гээшэ.

Харин «Иртышэй» хойноһоо һубарилдажа ябаһан командануud жэгдэрэн жагсаба. Харын даа.